

I.

AZ OSZK 1980-BAN

Az Országos Széchényi Könyvtár működése 1980-ban

Az ötéves népgazdasági terv utolsó évében könyvtárunk a fokozatosan nehezzé váló külső feltételek mellett végezte munkáját. Ennek ellenére jelentős eredményekről is számot adhatunk, olyan munkasikerekről, amelyek egy-egy hosszabb, megelőző korszak mára beért eredményei. Így pl. befejeződött az olvasói betűrendes katalógus rekonstrukciója s felgyorsultak a szak-katalógus rekonstrukciós munkálatai is. Számos bibliográfiai vállalkozásunk ért kiadvánnyá: a két háború közötti korszak teljes hazai irodalmi termését feltáró *Magyar Könyvészet 1921—1944* c. 10 kötetes retrospektív bibliográfiának megjelent az első kötete, ez évben hagyta el a sajtót a kurrens magyar irodalom és irodalomtudományi bibliográfia első két kötete és az egyházi gyűjtemények kéziratait feltáró sorozat első tagja. A hagyományos könyvtári technikát forradalmasító gépesítésnek újabb látható jeleit regisztrálhattuk: megvalósult a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* fényszedett előállításának s a hazai folyóiratok adatairól első ízben küldtünk kísérleti mágnesszalagot a külföldi adatbázisokba. Az új technika előretörésének jele, hogy megjelent az OSZK első mikroformátumú kiadványa.

A nemzeti könyvtár tudományos rangjának elismerését jelenti, hogy a kulturális miniszter — más intézményekkel együtt — az OSZK-t is kutatóhellyé nyilvánította. A hivatalos deklaráció már egy meglevő állapotot ismert el: az OSZK hungarika-programja, könyvtárügyi szolgáltatásainak növekvő volumene és színvonala, s a mindezek megvalósításán dolgozó, ma már jelentékeny szellemi tőkét képviselő munkatársi gárda a biztosíték arra, hogy a könyvtár kutatóhely jellege a jövőben még tovább fog erősödni.

Munkánk mennyiségi növekedésével egyenes arányban növekszik a könyvtárak közötti együttműködés szükségessége. Feladatainkat — éppen a színvonal fenntartása érdekében — meg kellett és meg kell osztanunk más könyvtárakkal is. A külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzékének klíring-állomássá való átszerveződése kezdte meg a sort, ez évben hasonló tárgyalások eredményeképpen kezdhettünk hozzá az *Időszaki Kiadványok Repertórium*a reformjához. De említhetjük a hivatalos kiadványok nemzetközi cseréjében az Országgyűlési Könyvtárral létrejött megállapodást, a vidéki nyomdák kötelempéldány beszolgáltatásának a megyei könyvtárak által való — egyelőre még nehezen megvalósuló — ellenőrzését, vagy a könyvtárközi kölcsönzést, amelyben egyre nagyobb a regionális és hálózati

központok szerepe. Mindezen feladatok megosztásánál arra törekszünk, hogy a terhek racionális elosztásával a szolgáltatások színvonala ne csökkenjék, sőt ahol lehet, minősége még javuljon is.

Olvasóink kiszolgálása egyre nagyobb terheket ró a kiszolgáló személyzetre s a távoli raktárakból való ide-oda szállítás egyre jobban ártalmára van az állománynak is. A dokumentumok nehéz hozzáférhetősége önmagában is korlátozó erővel hat: beiratkozott olvasóink köre már ebben az évben 2000 fővel csökkent. A helybenolvasás lehetőségeinek beszűkülése következtében nagyobb hangsúlyt kap a tájékoztató munka, elsősorban az írásbeli tájékoztatás.

Az állományvédelemre továbbra is nagy erőket fordítunk, sajnos a kapacitás még mindig messze alatta marad a kívánalmaknak.

Nemzetközi kapcsolataink ez évben is számos lehetőséget biztosítottak arra, hogy munkatársaink eredményes kutató- és tapasztalatszerző utakon, ill. szakmai konferenciákon vegyenek részt. Szakértőink tájékozottságát, jó felkészültségét nem egy meghívás, ill. nemzetközi szervezetben való tisztség betöltése bizonyította.

Az év második felében néhány biztató jel arra vallott, hogy a Budavári Palotában a könyvtár építkezése felgyorsult. Ennek megfelelően újra intenzívebbé váltak a vári felkészülés könyvtári előkészítő munkái, így többek között a vári olvasótermi kézikönyvtárak szabadpolcos anyagának összeállítás.

A KÖNYVTÁR GYŰJTEMÉNYEI

Állomány, állományépítés

Könyvtárunk állománya 1980-ban 24 234 kötet könyvvel, 5809 évf. időszaki kiadvánnyal, 14 446 db kézirattal és 72 026 db egyéb dokumentummal, összesen tehát 116 515 könyvtári egységgel gyarapodott. Ez a gyarapodás — mennyiségében, valamint a beszerzési források és a dokumentumtípusok szerinti megoszlásában — nagyjából az előző évek átlagával azonos volt. Az év folyamán az állományból törölt egységek száma 18 647, így a tényleges gyarapodás 97 868 egység. (A viszonylag nagyszámú selejtezés mintegy 18 000 szabvány és szabadalmi leírás állományból való kiiktatásából származott.) Az új *Gyűjtőköri utasítás* értelmében ezeket 1978-tól nem gyűjti a könyvtár s 1980-ban sor került az 1971-től beérkezettek kiselejtezésére is. A könyvtár állománya 1980. december 31-én 5 751 783 könyvtári egység volt.

Az egyes táruk közötti gyűjteményhatárok tisztázása érdekében a Plakát- és Kisnyomtatványtár átadta a Színháztörténeti Tárnak a színházi vonatkozású aprónyomtatványokat és színlapokat az 1900—1944 közötti időszakból, mintegy 4900 darabot.

Tartalmi szempontból állományunk értékes hungarikumokkal gazdagodott a retrospektív hiánypótló beszerzés révén, több esetben külföldi aukciós forrásból, amelyhez a Művelődési Minisztérium többszöri hathatós támogatást nyújtott. Így gyarapodhatott pl. a Kézirattár a londoni Sotheby

antikvár-cég árverésén megszerzett 15. századi kódexszel, amelyről feltételezhető, hogy Mátyás király könyvtárába tartozott, továbbá az olaszországi magyar légió számos dokumentumával, a Zeneműtár Liszt-kéziratokkal stb. Számos aukciós és antikvár katalógus tüzetes átnézésével jutottunk olyan régebbi hungarikumok birtokába, mint pl. Kun Béla, Varga Jenő, Balázs Béla 1920-as években megjelent munkái. A régi nyomtatványok beszerzései közül kiemelkedik Johannes Paep budai könyvkiadó költségén 1502-ben Velencében nyomtatott esztergomi breviarium, amely eddig bibliográfiailag ismeretlen volt. Folytatódott a hiányzó 18. századi hungarikumok másolatban történő beszerzése is. A Színháztörténeti Tár folyamatosan végezte a felszabadulás utáni színjátszás műsordarabjai rendező- és sűgőpéldányainak mikrofilmen való megszerzését. A könyvtárközi együttműködés szép példajaként két különgyűjtemény nagyértékű anyagot vett át az MTA Könyvtárától, ill. az Egyetemi Könyvtártól: a Zeneműtár a Goethe-tulajdonából származó Elischer-hagyaték zenei részét, a Színháztörténeti Tár a 19. századi pesti és budai német színjátszás nyomtatott dokumentumait. Ez utóbbiból származó mintegy 8000 színlap szervesen épül be a Pesti Német Színház könyvtárunkban levő forrásanyagába. Periodika-állományunk visszamenőleges hiányait a rekatalogizálás során sikerült folyamatosan felderíteni és eredetiben, vagy másolatban pótolni.

Az év második felében a vári olvasótermi kézikönyvtárak állományépítésének tervszerű fokozása is megkezdődött. A vári olvasótermek mintegy 70–75 ezres szabadpolcos anyagának összegyűjtése, katalógusainak felállítása 1963-tól külön csoport keretében folyt, az építkezés elhúzódásával azonban 1970-től a munkálatokat lassítani kellett. A beköltözés várható közelsége tette újra időszerűvé a felkészülés intenzív folytatását.

A beszerzésre fordított összeg 6,9 millió forint volt, de ebből 1,5 millió a nemzetközi kiadványcsere részesedése.

A Gyarapítási osztály folyamatosan ellátta a hatáskörébe utalt ún. hatósági feladatokat. Számos esetben végeztek szakértői értékbecslést, 1057 esetben adtak kiviteli engedélyt nyomtatott dokumentumokra, intézték a védettségi ügyeket. (2 gyűjtemény, 49 egyedi felterjesztés.)

A szocialista országok nemzeti könyvtárai együttműködése keretében az állományépítési szakértői együttműködés információs-koordináló feladatait az 1979–1980. évi két konferencia közötti időszakban dr. Ferenczy Endréné főosztályvezető irányításával könyvtárunk látta el. Ugyanő vett részt a kötelespéldány-gyarapodással foglalkozó munkabizottság két ülésén, amely az állománygyarapítási szakértői bizottság albizottságaként működik. Operatív munkát végeztünk a Lenin Könyvtár szerkesztésében készülő többnyelvű könyvtári szótár állománygyarapítással és cserével foglalkozó szókészletének kiegészítésében és magyar terminológiai meghatározásában.

A Library of Congress NPAC (shared cataloguing) programjában való részvétel keretében — az ismételtlen módosított gyűjtőkori szempontok alapján — 6360 Magyarországon megjelent monografikus kiadványról küldtünk bibliográfiai leírást a megjelenéstől számított 3 héten belül, amelyből 1590 művet javasoltunk a Kultúrának beszerzésre, ill. kiküldésre.

Feldolgozás és katalógusrekonstrukció

A törzsgyűjteményben folyó feldolgozó munka mennyiségét és ütemét az állomány gyarapítási menete határozta meg. A gyarapítás és a feltárás munkafolyamatainak összefüggése és egymásra épülése az elmúlt évek erőfeszítése nyomán már jól működő, szabályzatokkal rendezett gyakorlattá vált. Ez biztosította a szerteágazó részmunkák sorrendjének hiánytalanságát és a beszerzett dokumentumok feldolgozásának hetekre ütemezett, egységes átfutási idejét. A kurrens könyvgyarapodás feldolgozása során 17,6 ezer címleírás, ill. rávezetés és 12,4 ezer szakozás készült el. Ehhez járultak még a könyvek katalógusrekonstrukciós munkái során szükségessé vált rekatalogizálások, kb. 3,6 ezer címleírás, ill. rávezetés.

Az időszaki kiadványok kurrens feldolgozása változatlanul két eltérő munkamenetben (részben a régi, részben az új szabályzat szerint) folytatódott; a rekatalogizált címek mennyiségének növekedésével azonban fokozatosan nő az új szabályzat szerint feldolgozott címek száma. A kurrens feldolgozás keretében 18,9 ezer periodika címleírása, ill. rávezetése és 1,4 ezer cím szakozása készült el. A periodika-rekatalogizálás ütemének fenntartása és tervének teljesítése — a rekatalogizáló csoportok személyi összetételének változása és főként létszámának csökkenése miatt — komoly erőfeszítést igényelt. A normák szigorú betartásával sikerült az év során 11 540 kötet (363 cím) új szabályzat szerinti rekatalogizálását elvégezni.

A törzsgyűjtemény katalógushálózatának kurrens fejlesztése a feldolgozott anyag mennyiségével összhangban, tervszerűen folyt. A könyvek betűrendes és szakkatalógusainak továbbépítése mellett szép eredményeket sikerült elérni az új periodikakatalógusok alakításában; a rekatalogizált, valamint az új szabályzat szerint feldolgozott új címek szolgálati katalógusa mellett már folyamatosan épült az olvasók számára készülő cím-, közreadói-, földrajzi és szerkesztői katalógus is. A kurrens feldolgozás eredményeként a könyvek és időszaki kiadványok katalógusaiba beosztott összes cédulák száma meghaladta a 250 ezret.

A fejlesztéssel párhuzamosan haladt a katalógusok rekonstrukciója. Az olvasói betűrendes könyvkatalógus több éves rekonstrukciója befejeződött. Az előző évekhez képest meggyorsult a szakkatalógus rekonstrukciójának üteme, amelyben 90 ezer cédula átszerkesztésére és további 76 ezer cédula revíziójára került sor.

A katalóguscédulákat előállító andrema üzem kapacitásának régi problémája ebben az évben tovább súlyosbodott. Az előregedett géppark részben működésképtelen, részben állandó generáljavításra szoruló állapotban már nem tudja a felmerült igényeket kielégíteni. Az üzem személyzeti problémái még tovább súlyosbították a helyzetet, amelynek következtében — első sorban egyes különgyűjteményekben — megállt a katalógusok építése.

A különgyűjteményekben folyó feldolgozó munka — számos nehézség ellenére is — szép eredményeket tud felmutatni. A Kézirattárban a Bartoniék-féle latin kódexkatalógus pótkötetének munkája már a nyomdai kézirat gépelésének állapotában van. Az újkori latin kéziratok katalógusának munkálatai — részben személyzeti körülmények, részben az anyag előre nem látott nehézségei miatt — a tervezettnél lassabban haladtak. A fond-

feldolgozásban befejeződött a Juhász Nagy Sándor-, a Lyka Károly-, a Vajda- és az Ady-fond feldolgozása. Folytatódott Keresztury Dezső iratainak és a Vastagh-levelezésnek katalogizálása. A Régi Nyomtatványok Tára a kurrens feldolgozás mellett folytatta az antikva-katalógus munkálatait. A Zeneműtár a Nemzetközi Zenei Forrásrepertórium (RISM) magyarországi szerkesztési munkálatai keretében részben saját, részben más zenei gyűjtemények (Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola, szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár) anyagának feldolgozását végezte. Az 1981-es Bartók centenárium előkészítéseként valamennyi régebbi és újabb beszerzésű Bartók-hanglemez korszerű címléírását elkészítették. Tovább folyt az 1952-ig Magyarországon előállított hanglemezek adattárának felkutatása és nyilvántartásba vétele. A Színháztörténeti Tár sokrétű feltáró munkát végzett: a József Attila és a Főv. Operett Színház mikrofilmen megszerzett szövegekonyvei, rádió- és tv-játékok, a Pesti Német Színház Könyvtárának nyomtatott és kéziratot anyaga, a mai hazai színházi előadások fotodokumentációja, a magyar, ill. külföldi folyóiratokban megjelent színdarabok adatai szerepelnek a feldolgozó munka teljesítményében. Megkezdték egy színházi eseménynaptár adatgyűjtését is. (Külföldi magyar vonatkozású színházi események 1945-től.) — A Térképtár — a kurrens gyarapodás feldolgozása mellett — folytatta a kéziratot térképek katalogizálását. Súlyos gondokkal küzd a Plakát- és Kisnyomtatványtár. E gyűjteményben a feltáró munka nagyrészt az anyag csoportosításán és beosztásán múlik. Az 1979-es létszámcsökkentés megszüntette a vári raktáros helyet s ennek következtében a vári raktárakban mintegy 30 000 db beosztatlan kisnyomtatvány gyűlt fel. A kötelempéldányok és az új beszerzések könyvtári feldolgozását folyamatosan elvégezték. Az 1944—1949 közötti időszak grafikai plakátjainak címléírását elkészítették és tervszerűen folytatódott az egyéb gyűjteményrészek (képeslevelezőlapok, gyászjelentések, exlibrisek stb.) feldolgozása is. A csoportos nyilvántartás testületi, tárgy- és szakmatóájának kiegészítése folyamatos volt.

A különgyűjtemények feltáró munkájában — s ez különösen a Színháztörténeti, ill. Zeneműtárra érvényes — egyre inkább erősödik a saját állományukon túlmutató, vagy azt analitikusan feltáró bibliográfiai-regisztráló tevékenység. Központi nyilvántartások, adattárak épülnek ki s mindez végsősoron a szaktájékoztató színvonalát emeli.

A nemzetközi kapcsolatok keretében a feldolgozó munka területén dolgozók Leningrádban, Prágában és Rómában tájékozódhattak. A hungarikakutatások hét ország területén folytak és számos új adattal gazdagították nyilvántartásainkat. A Színháztörténeti Tár közvetlen kapcsolatot létesített a bécsi Österreichische Akademie der Wissenschaften Kommission für Theatergeschichte szekciójával.

Kutató-fejlesztő tevékenység

A törzsgyűjteményekkel kapcsolatos kutató-fejlesztő tevékenység két fő területe a nemzeti gyűjtemény építésének és feltárásának, valamint a vári új épületben való korszerű működésnek elméleti megalapozása volt.

A hungarikakutatás és -feltárás keretében elemző tanulmány készült a törzsgyűjtemény — korszakok és dokumentumtípusok szerint vizsgált — hiányairól, amely a továbbiakban a hiánypótló gyarapítás segédleteként szolgál.

A szabványosítás és szabályzatkészítés a könyvtári munka korszerűsítésének előfeltétele. Ennek keretében több nemzetközi és nemzeti szabvány véleményezésében, ill. kidolgozásában vettek részt szakértőink. Az OSZK-szabályzatok közül ebben az évben került részletes kidolgozásra az olvasói periodikakatalógusok (közreadói, földrajzi, szerkesztői) szerkesztési szabályzata, továbbá a könyvek olvasói betűrendes katalógusának felépítési rendszerét rögzítő szabályzat, valamint — összehasonlító elemzéssel — az új címleírási szabvány alapján építendő új betűrendes katalógus szerkesztési szabályzata.

A könyvtári munkamenet korszerűsítése és a könyvtártechnológiai fejlesztés a nemzeti könyvtári főfeladatok eredményesebb és gazdaságosabb ellátását igyekezett szem előtt tartani. Ezt a célt szolgálta a szakkatalógusrendszer tartalmi, szerkezeti kérdéseit és jövőbeli elveit elemző vizsgálódás, melynek eredményeit az év folyamán a Vezetői Tanács is megtárgyalta; valamint a köteleespéldány könyvanyag egyszeri feldolgozásának kialakítására vonatkozó munka, amely a könyvtári futószalaghoz tartozó szinte valamennyi munkaterületet érintette. 1980 januárjában elkészült a Magyar Nemzeti Bibliográfia keretében történő egyszeri feldolgozáshoz a gyűjtemény munkafázisai által megkövetelt munkamenet szabályozása (indításrendje, jelzetközlés, cédulafogadás, adaptálás, raktári nyilvántartás). Mivel a cédulaszolgáltatás ekkor még nem volt biztosítható, az év folyamán az integrált feldolgozás egyes részterületein folytak további kísérletek. Így a Gyarapítási osztály és az MNB Szerkesztőség 3 hetes „szimulált” indítási kísérlettel próbálta ki a kidolgozott munkamenetet; a Katalógizáló osztály a cédulák adattartalmának meghatározását az OSZK katalógusainak informatív szempontjai alapján állította össze; az MNB címleírásainak leporellón történő egy példányos kiíratásából kidolgozta a további cédulaelőállítás (unit card vagy variált címfejú változatra alkalmazható) technikai menetét, továbbá az így előállított cédulákból szerkesztett kísérleti katalógusból szűrte le az újonnan indítandó betűrendes katalógus szerkesztési szabályait; a Szakozó osztály megtervezte az MNB szakjelzetek adaptálásának alternatív módszereit. Valamennyi részkísérlet az elméleti és technikai kérdések mellett foglalkozott az új munkamenet gazdaságosságának (létszám-megtakarítás) és hatékonyságának (korszerűbb szolgáltatás) vizsgálatával is.

A nemzeti könyvtár vári működésének előkészítéseképpen elkészült a vári olvasótermi kézikönyvtárak alakítási és fejlesztési munkamenetének részletes terve, amely tömörített összefoglalásban Vezetői tanácsi előterjesztésként is szerepelt. Ennek alapján indult meg az év utolsó negyedében a rendező-fejlesztő munka a könyvtár vári felkészülésének egyik legfontosabb és legnagyobb volumenű feladataként.

Raktározás

A vári beköltözésre való felkészülés jegyében felgyorsultak az állomány gondozásának, megfelelő előkészítésének munkálatai. (Pl. az első kiadás gyűjtemény rendezése, a példányok egyedi vizsgálata és elemző nyilvántartásba vétele alapján.)

A vári raktárakban a Telelift-szerelés eredetileg 1980 júliusára tervezett építési-szerelési munkálataihoz előzetesen kidolgozott terv és szabályzat alapján a már betelepített valamennyi raktárszint meghatározott részét átcsoportosítással ki kellett üríteni. Ez a nagyarányú átrendezés, valamint az új gyarapodás elhelyezése miatt szükségessé vált átcsoportosítás az előző éveket messze meghaladó mennyiségű állomány, 8812 pfm. áttelepítését tette szükségessé. Az időszaki kiadványok rekatalogizálása is jelentős többletfeladatot ró a Raktári osztályra. (A rekatalogizálásra kerülő címek teljes raktári állományának összegyűjtése, majd az új jelzeteles, ill. átcímkezés, a raktári katalógus példánynyilvántartásainak korrigálása stb.) A csoportos feldolgozású időszaki kiadványok raktári kezelése szintén az utóbbi években jelentkezett újabb feladat. Mindennek ellenére azonban sikerült biztosítani a zökkenőmentes szolgáltatásokat, fokozódott a raktári rend és az állománykezelési fegyelem.

A központi raktárak 459 ezer egységet forgalmaztak. A külső raktárakból beszállított anyag mennyisége ismét tovább emelkedett: 88 ezer az előző évi 80 ezerrel szemben.

A különgyűjteményekben tovább fokozódott a munkahely- és raktárhiány. Különösen nyomasztó a raktári helyhiány a Kézirattárban és a Régi Nyomtatványok Tárában, mivel e gyűjtemények anyagának külső raktárakban való elhelyezését — biztonsági okokból — mindeddig sikerült elkerülni.

Állományvédelem. Kötetés, restaurálás

A bekötött könyvtári egységek számát — külső kötésmű kapacitás fokozottabb igénybevételével — csaknem egyharmaddal sikerült ez évben növelni. (18 003 kötet, ebből 9990 készült házon kívül.) Rendkívül sajnálatos viszont, hogy a törzanyag állományvédelmi kötésre kerülő részének rongáltsági foka még az előző évinél is rosszabb képet mutatott.

A magyar hírlapok állományvédelme keretében a mikrofilmzés előtti javítások mennyisége is azt bizonyítja, hogy egyre rosszabb állapotban levő hírlapok kerülnek mikrofilmzésre: alacsonyabb kötetszám mellett jóval magasabb a javításra szoruló lapok száma (1979: 2145 kötet, 48 ezer lap, 1980: 2099 kötet 52 ezer lap). A nagyobb javítást, áztatást, laminálást igénylő lapok száma is emelkedett, e téren a teljesítmény kétharmaddal nagyobb az előző évinél (1979: 9779, 1980: 16 718). Ennek ellenére is néha nehézségekbe ütközött a mikrofilmzési terv teljesítéséhez szükséges mennyiség biztosítása a Mikrofilmtár folyamatos munkájához.

A Restauráló Laboratórium a különgyűjtemények részére mintegy ötfélszáz egység restaurálását végezte el. Ez a kapacitás — a restaurálásra

varó anyag mennyiségéhez viszonyítva — elenyészően csekély. Erre világít rá az a felmérés, amely ez évben készült a Kézirattár, a Régi Nyomtatványok Tára és az egyházi könyvtárak birtokában levő muzeális értékű dokumentumok állapotáról, ill. a restaurálásra szoruló anyag várható mennyiségéről. A vizsgálatok során megállapítást nyert, hogy az OSZK 732 db középkori kódexéből általános restaurálást igényel 33, kisebb-nagyobb javításra vár mintegy 100, a 600 tételes fragmentum-gyűjteményből restaurálni kell kb. 50 darabot. Az újkori kötetes kéziratok 22 ezres állományából kb. 12—15 százalék, az anekta 470 ezres állományából kb. 15—20 százalék a restaurálni való. Az ősnymtatvány, az RMK és az antikvagyűjtemények mintegy 450—500 darabja vár restaurálásra. (A jelenlegi helyzet jellemzésére: az évi kapacitás a régi nyomtatványok részére 20 kötet.) — Az egyházi gyűjteményekben őrzött közel 300 kódex restaurálása nagyrészt már elkészült s a munka további két év alatt befejezhető. Mindez a művelődési minisztérium támogatásának köszönhető, amely lehetővé tette, hogy a Széchényi Könyvtár két restaurátora már évek óta kizárólag az egyházi gyűjtemények részére dolgozzék. Az egyházi tulajdonban őrzött újkori kéziratok és régi nyomtatványok restaurálási igénye jelen pillanatban még nem áttekinthető, gyorsabb ütemű javulásra csak újabb restaurátorok munkába állításával lehetne számítani.

A restaurálás kutató-fejlesztő munkája során több témával foglalkoztak (papíröntés, papírhasítás, amiláz-oldat alkalmazása, technológiai leírások). A papírhasítás új módszereinek kialakításában jelentősen előrehaladtak, a Műanyagipari Kutató Intézet Alkalmazástechnikai osztályával kötött szocialista szerződés segítségével. A papíröntő készülék továbbfejlesztésére is készültek tervek. Befejeződtek a műanyag-papír együttesek mesterséges öregítés utáni fizikai és kémiai vizsgálatai.

Számottevő volt ezidén a más intézményeknek nyújtott szakmai-tanácsadó tevékenységünk. Több alkalommal és többféle módon (helyszíni szemle, laboratóriumi mérések, kísérletek stb.) bekapcsolódtunk az Egyetemi Könyvtár Corvin-kódexeivel kapcsolatos restaurálási problémák megoldásába. Speciális feladataik megoldásában segítettük a Munkásmozgalmi Múzeum és a Vízügyi Múzeum egy-egy restaurátorát, és alapvető gyakorlati képzésben részesítettük a kecskeméti Katona József Múzeum egy restaurátorát. Sok időt fordítottunk a továbbképzésre és a Művészeti Szakközépiskolában 1981-ben végre meginduló levelező restaurátor képzés előkészítésére és megszervezésére.

Ebben az évben sok és értékes tapasztalatot sikerült szerezni több országban is, így pl. a madridi restaurátor központban és két szakmai kongresszuson (IPC = Institut of Paper Conservation Cambridge-ben rendezett nemzetközi konferenciája és a szocialista országok nemzeti könyvtárai restaurátorainak lipcei találkozásán.) Lipcsében Kastaly Beatrix nagy érdeklődéssel kísért előadást tartott „Az öregedésálló újságnymó papír magyarországi előállításának kísérletei” címmel.

Mikrofilmezés

A magyar hírlapok állományvédelmi mikrofilmezése keretében ebben az évben sem sikerült a tervezett egy millió felvételt elérni: a teljesítmény mintegy 900 ezer, 1,5 millió hírlapoldalról. A fényképezett címek száma 332.

Február 1-től a hírlapmikrofilmezést előkészítő csoport (3 fő) a Katalógizáló osztálytól a Mikrofilmtár szervezeti keretébe került át. Ezzel egyidejűleg a magyar hírlapok állományvédelmi mikrofilmezésre való előkészítésének cím szerinti és mennyiségi tervének elkészítését is a Mikrofilmtárra ruházták át. A Mikrofilmtár feladata továbbá a munkálatoknak olyan irányítása, hogy mikrofilmezésre a lehetőség szerint már kiegészített, a hiányokat más intézmények anyagából pótolta, minél teljesebb sorozatok kerüljenek. A szervezeti módosítás a tapasztalatok szerint jobb együttműködést biztosított az előkészítés és filmezés között.

A Raktári osztálynak olvasótermi forgalmazásra mintegy félmillió felvétel pozitív hírlapmikrofilmet adtak át 846 ezer lap terjedelemben, valamint 1567 folyóirat-mikrofilmlapot, amelyeken 48 ezer felvétel volt 83 ezer lap terjedelemben. Az Olvasószolgálatnak 101 folyóirat-tartalomjegyzék mikrofilmlapot készítettek.

A különgyűjtemények részére mintegy 100 ezerrel kevesebb állományvédelmi célú felvétel és feleannyi pozitív olvasófilm készült, mint az előző évben. (358 ezer felvétel és 147 ezer kocka pozitív olvasófilm.)

A hungarika-hiánypótló mikrofilmezés során a martini Matica Slovenskában 27 db, az OSZK állományából egészében hiányzó hírlapot vettek mikrofilmre 15 540 felvétel (kb. 27 000 hírlapoldal) terjedelemben.

A kül- és belföldi mikrofilmcsere keretében mintegy négyezer felvétel negatív és 46 ezer kocka pozitív filmet készítettünk. A hazai könyvtárak állományának kiegészítésére 46 ezer negatív és 684 ezer kocka pozitív filmet szolgáltatunk.

Súlyosan érintette a Mikrofilmtárat, hogy az 1980-ra engedélyezett előhívó berendezés megvásárlása — felsőbb jóváhagyás hiányában — nem történt meg. A meglévő gépek még üzemelnek, de állapotuk aggasztó. Ugyancsak nehézségek mutatkoztak a filmellátásban is.

A Mikrofilmtár ez évben elkezdte a mikrofilmlap kiadványok megjelenését. Elkészült a KMK Szakkönyvtár részére a *Külföldi Könyvtártudományi könyvek központi katalógusa*, valamint az *Új Könyvek betűrendes kumulált (1970—1975) mutatója* (12, illetve 13 mikrofilmlap terjedelemben).

SZOLGÁLTATÁSOK

Olvasó- és tájékoztató szolgálat

A központi olvasószolgálatban az 1980-as év a már korábban tervezett és a Vezetői Tanács által általánosságban már elfogadott dokumentum- és információszolgáltatás átmeneti korlátozására való várakozás jegyében telt el. Az 1979. decemberi javaslat — mely elsősorban az állomány védelmét

tartotta szem előtt — az év kezdetén még nem kapott felsőbb szintű jóváhagyást. Így a Széchenyi Könyvtár szolgáltatásait 1980-ban is általában az előző évekéhez hasonló keretek között és feltételek mellett, ill. bizonyos mértékig tovább rosszabbodó körülmények között végezte, az elmúlt évi 80 ezer helyett már 88 ezer kötetét téve ki a szállítások okozta rongálódásnak.

Az év folyamán a vári építkezések felgyorsulása azt a reményt keltette, hogy belátható közelségbe került az új épület átadása. Ezért a könyvtár már most a költözködés előkészítésére, az új székházban való működés feltételeinek megteremtésére kívánta erőit koncentrálni. E téren igen sok tennivaló vár az olvasószolgálatra és a kiszolgálást biztosító raktárakra is. Ilyen körülmények között az olvasószolgálati korlátozásokra már nemcsak állományvédelmi okokból volt sürgősen szükség, hanem a várbeli működés időben való előkészítése érdekében is. Javaslatainkat tehát — amelyek most már jóval radikálisabbak voltak — a Vezetői Tanácsban való megtárgyalás után a művelődési miniszter is jóváhagyta. Ennek értelmében a könyvtár nyilvános szolgálata 1981-től csak a közérdekű tudományos kutatás szolgálatában áll, nyitvatartási idejét is jelentősen, mintegy 50 százalékban csökkentve. A bevezetésre kerülő korlátozásokkal kapcsolatos legsürgősebb intézkedések megtételére gyakorlatilag az év utolsó két hete állt rendelkezésre. Egyik legfontosabb teendő volt a közvélemény és a budapesti nagykönyvtárak tájékoztatása, mindkettő időben megtörtént. Az olvasószolgálat is felkészült az olvasók tájékoztatására, ill. más könyvtárakba való átirányítására.

Könyvtárunkat 1980-ban 58 232 esetben keresték fel az olvasók és 514 485 könyvtári egységet használtak helyben. (1979: 508 864) Ebből a könyvtár törzsanyagának (könyv + időszaki kiadványok) használatára 52 894 olvasói látogatás és 167 412 egység használata jut. A beiratkozott olvasók száma 10 547 (1979: 12 555), ebből külföldi 262 (1979: 266).

A beiratkozott olvasók száma látványosan, mintegy 2000 fővel csökkent, hasonlóan nagyarányú, mintegy 20 ezres nagyságrendű a könyvolvasótermek látogatottságának csökkenése. Oka ennek részben az, hogy a várható korlátozásokról már 1980-ban is sok szó esett; állományunk védelme érdekében a nem a nemzeti könyvtár anyagához kötött olvasók elmaradását a tömegkommunikációs eszközökkel is megpróbáltuk befolyásolni. De ezt az olvasói csoportot a könyvek egyre nagyobb mennyiségének nehézkes hozzáférhetősége is lemorzsolja. A legnagyobb arányú a csökkenés az egyetemi hallgatók körében: mintegy 23 százalékos, az általános olvasóké 13,5, a tudományos kutatóké 5,5 százalék. A könyvek olvasótermeiben mintegy 40 ezres a könyvforgalom csökkenése. Ugyanakkor a folyóirat- és hírlapolvasóterem látogatottsága mintegy 1000 fővel, a használt egységek száma 37 százalékkal emelkedett! Az emelkedés még a mikrofilmek használatában is jelentős. Ezek az adatok újra ráirányítják a figyelmet azon hírlapok és folyóiratok fontosságára, amelyek csak könyvtárunkban hozzáférhetők. A szakirodalmi igények százalékos megoszlására tanulságos adatokat szolgáltatott az olvasószolgálatban lefolytatott vizsgálat: eszerint az első évnegyedben a törzsgyűjteményben használt anyagból 63 százalék a magyar irodalom és irodalomtudomány, valamint a magyar történettudo-

mány részesedése. Ha együtt tekintjük valamennyi társadalomtudományt, a művészeteket és az általános műveket, ez a részesedés 92 százalék.

A központi olvasószolgálatban az irodalomkutatások, bibliográfiai összeállítások, egyéb írásbeli tájékoztatások száma 510 volt, nem számítva a másolatkéréseket, vagy egyéb technikai jellegű írásbeli felvilágosításokat. Ez a szám erősen emelkedő tendenciát mutat (1978: 414, 1979: 460), különösen a belföldieké (belföldi kérés: 352, külföldi 158). A belföldi megkeresések kb. fele-fele arányban származnak intézményektől, ill. magánszemélyektől. A külföldről érkező kérések közül 58 jött intézmény nevében, 100 magánszemélytől, de a levélírók általában egyetemek, tudományos intézmények dolgozói vagy kutatói.

A központi olvasószolgálat egész éven át létszámgondokkal küzdött: a betegség stb. egyéb okok miatt kieső munkaerő évi 4,5 főnek felel meg. Különösen súlyosan érintette a tájékoztató szolgálatot két magasszintű és begyakorlott munkatársának betegsége, ill. nyugdíjbamenetele.

Nem volt megoldott az év során a mikrofilmlapok olvasói forgalmazása, holott már számos régi folyóirat teljes állománya rendelkezésre áll ebben a formában.

A különgyűjteményeket 5338 olvasó kereste fel és 347 073 egységet használt. Az egyes különgyűjtemények olvasóforgalma némi ingadozástól eltekintve alig változott, ill. a Térképtárat és a Zeneműtárat kivéve kissé emelkedett. Továbbra is sok írásbeli tájékoztatást adott — elsősorban külföldre — a Zeneműtár és a Kézirattár (341, ill. 211). A Kézirattártól számos alkalommal kértek reprodukálásra alkalmas színes diákat, de más gyűjteményekből is kértek másolatokat hasonló céllal s ezek nyomán egyre inkább közkincsé válnak a nemzeti könyvtár értékei. (Facsimile kiadások, bibliofil igényű kiadványok, illusztrált ismeretterjesztő művek, tv-műsorok stb.)

Mind a központi, mind a különgyűjteményi olvasószolgálatok sokat tettek az év folyamán a külföldi igények színvonalas kielégítése érdekében. Itt nemcsak az írásbeli tájékoztatást kell említeni, hanem a növekvő számú külföldi (magyar és idegen) látogató, kutató ellátását is, az ösztöndíjas és személyesítés külföldiek kiszolgálását, a témáikban való konzultánsi segítséget.

A könyvtárban őrzött dokumentumok alapján 10 esetben állítottunk ki hiteles másolatot, színlapok és más források segítségével 34 színésznek, ill. művésznek adtunk — nyugdíja megállapításához — igazolást. A könyvtárban őrzött dokumentumokról készült másolatok reprodukálásáért 54 esetben róttunk ki jogdíjat. Ez a szám évről évre emelkedik (1978: 35, 1979: 45).

A kutató-fejlesztő munka középpontjában a vári olvasószolgálat működésének megtervezése állt. Dr. Pajkossy György fősztályvezető *A nemzeti könyvtár központi gyűjteményeinek olvasószolgálat a Budavári Palotában* és dr. Ferenczy Endréné fősztályvezető *A nemzeti könyvtár olvasó- és tájékoztató szolgálatának tervezete* c. munkája, valamint dr. Havasi Zoltán főigazgatóhelyettes vezetői tanácsi előterjesztése: *Az OSZK új olvasószolgálatának tervezése* a különböző fórumokon való megtárgyalások után — a még nyitvavető kérdések tekintetében — a következő évben még további

tárgyalásokat igényel. Az alapelvek már most tisztázottak: a Budavári Palotában működő nemzeti könyvtár gyűjteménye elvben mindenki számára rendelkezésre fog állni. A könyvtárnak minden 18-dik életévét betöltött egyén beiratkozott olvasója lehet, a korlátozásokat a dokumentum-szolgáltatás terén kell érvényesíteni. (Pl. az egy példányos hungarika-anyag védelme, a régi magyar hírlapok eredeti példányainak védelme stb.)

Közönségkapcsolatok
(Látogatók, kiállítások, propaganda)

Könyvtárunkat 1980-ban 891 látogató kereste fel, ebből 457 volt a külföldi (1979: 1028, ill. 480).

A könyvtárat felkereső látogatók — tanulmányi és szakmai csoportok, egyéni külföldi látogatók — részére rendszeresen végeztünk vezetéseket, bemutatásokat. A külföldi egyéni látogatók közül 163 érkezett szocialista, 130 pedig egyéb országokból. A külföldi csoportos látogatók közül a szocialista országokból jöttek az idén kevesebben. Az egyéb országokból érkezők közül ki kell emelnünk a magyar származású külföldi könyvtárosok konferenciáján résztvevők augusztus 11-i látogatását és a hollandiai Liszt-Társaság 27 tagú küldöttségének a Zeneműtárban tett látogatását.

Az olvasószolgálat 1980-ban a következő kiállításokat rendezte: emlékkiállítások József Attila születésének 75-ik, Betlen Gábor születésének 300-ik és Kisfaludy Károly halálának 150-ik évfordulója alkalmából. A *Magyar Hírmondó* megjelenésének 200-ik évfordulójáról. „A magyar sajtó első évszázada” c. kiállítással emlékeztünk meg. Az év végén nyílt meg Andruskó Károly grafikus- és festőművész műveiből rendezett kiállítás.

Ez évben is számos alkalommal adtuk át dokumentumainkat kölcsönképpen más intézmények által rendezett kiállításokra, nem egyszer a kiállítási anyag összeválogatásához is segítséget nyújtva. Ezek közül a jelentősebbek: Művészet Magyarországon 1780—1830 és Művészet Magyarországon 1830—1870 (Magyar Nemzeti Galéria—MTA Művészettörténeti Kutató Csoport), Bethlen Gábor emlékkiállítás (Hadtörténeti Intézet és Múzeum), Goldmark-kiállítás (Helikon kastélymúzeum), Gogol-emlékkiállítás (Petőfi Irodalmi Múzeum). Az információközlés története (Országos Műszaki Múzeum—Magyar Munkásmozgalmi Múzeum), Schiller-kiállítás (NDK Kulturális Központ), Az állatorvostudomány története (Simmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár), Haladó magyar irodalom az európai emigrációban (Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése), A magyar könyvtárügy 35 éve (KMK), Solohov a világ népeinek nyelvén (Gorkij Könyvtár), Barlangkutatás Magyarországon (Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat kiállítása Miskolcon), József Attila kiállítás (Debrecen, KLTE Könyvtára), Vedres István emlékkiállítás (Szeged, Somogyi Könyvtár), sajtókiállítás Szolnokon (PKHI).

Mária Terézia halálának 200 éves évfordulója alkalmából az ausztriai Halbturnban „Maria Theresia als Königin von Ungarn” címmel nyílt kiállítás, amelyhez térképeket adtunk kölcsön és elkészítettük ezek leírását a kiállítási katalógus számára. Ugyancsak Ausztriában (Admont) ez évben

sikerrel zárult a „Musik in der Steiermark” c. kiállítás, amelyre kéziratokat kölcsönöztünk. Az Indian Institute of Islamic Studies (New Delhi) a nemzetközi iszlám könyvkiállításra kért kölcsön könyveket, a Pokrajinska in Studijska Knjiznica (Muraszombat) Móricz emlékkiállításához kért anyagot. Közreműködtünk a József Attila Emlékbizottságnak a külföldi kiállítások összeállításával és szervezésével foglalkozó munkabizottságában is.

A könyvtári propagandamunka elsősorban arra irányult, hogy megismertesse a közvéleményt beszerzett új értékeinkkel, az intézményben folyó tudományos munka eredményeivel s a közvélemény előtt őszintén feltárja problémáinkat, nehézségeinket.

Ennek érdekében rendszeresen szolgáltatunk témajavaslatokat a tömegkommunikációs szervek munkatársai részére, a KMK által szerkesztett és jól bevált kiadvány útján. Az év elején a KM Könyvtárügyi osztálya szervezésében sajtóbemutatón szerepeltek az 1979-es év kiemelkedő szerzeményei. December 1-én az OSZK-ban tartott sajtótájékoztatón három újonnan megjelent kiadványunkat mutattuk be, közülük is kiemelve a legjelentősebbet, a *Magyar könyvészet 1921–1944.* c. tízkötetes sorozat elsőként megjelent kötetét. — Közreműködtünk a Magyar Televízió 30 perces riportműsorának elkészítésében, amely „A nemzet könyvtára” címmel megkísérelt valós képet rajzolni a Széchényi könyvtár mai mostoha körülményeiről részben a könyvtárban dolgozók, részben az olvasók szemszögéből. A Magyar Rádió több munkatársunkkal készített riportot.

Továbbra is gyűjtöttük és témák szerint csoportosítva rendeztük a sajtóban és a rádióban megjelent, ill. elhangzott és könyvtárunkkal kapcsolatos dokumentumokat. Az írásos dokumentumok mellett megkezdtük a kép- és hangarchívum felállítását.

Műemlékkönyvtárak

A zirci Reguly Antal műemlékkönyvtárban az év folyamán kisebb méretű felújítási munkák folytak. Ennek során elkészült az új iroda, olvasó és raktár. Befejeződtek a barokk terem még hátralevő pótlási munkái is. A látogatóforgalom tovább nőtt: ez évben 68 ezren keresték fel a könyvtárat. Megjelent a magyar nyelvű könyvtári tájékoztató új kiadása.

A gyöngyösi műemlékkönyvtár újra megnyitásának második évében egyre eredményesebben tölti be művelődéstörténeti és közművelődési feladatait. Aktív helyi propagandával hívják fel a gyöngyösiék és a Mátra-vidék idegenforgalmában részt vevők figyelmét a műemlékkönyvtárra. Ennek köszönhető, hogy a kezdeti lendület nem tört meg s bár villanyszerelési munkák miatt éppen a nyári hónapokban volt hosszabb ideig zárva a könyvtár, a látogatók száma elérte a 6900 főt. — A belső könyvtári munkában hozzákezdtek a leltárak, katalógusok és a korábbiaknak megfelelően visszaállított terembeosztás egyeztetéséhez. Összeállították a könyvtár rövid történeti vázlatát.

Reprográfiai szolgáltatások

A Sokszorosító Üzemben 1979-ben lefolyt felülvizsgálat eredményeképpen számos intézkedés született, amelyek jelentősen hozzájárultak a termelékenység növeléséhez, az ésszerűbb munkaszervezéshez és a termelési kapacitás jobb kihasználásához. A nem nagy példányszámú ún. vegyes (ügyviteli) nyomtatványoknál áttértek a stencilen való sokszorosításra, tehermentesítve ezzel a nagy példányszámú nyomtatványok előállítására gazdaságos gépi berendezéseket. A termelékenység növeléséhez új gépek beállítása is jelentősen hozzájárult. (Repro Master nyomólemez előállító gép, Romayor 913-as nyomógép. Ez utóbbi típusból most már három új gép működik.) A termelés jobb ellenőrzése érdekében — a vizsgálat javaslatait figyelembe véve — új és áttekinthetőbb nyilvántartási rendszerre tértek át.

Mindezek eredményeképpen a Sokszorosító üzem a rotaprint sokszorosításban a tervezettet jóval túlteljesítette (terv: 4,5 millió, tény: 5,6 millió).

A reprográfiai szolgáltatások keretében a fotóreprodukciók és a fotónagyítások száma visszaesett, a xerox-másolás iránti igény viszont tovább emelkedett. Az előző évi 180 ezerrel szemben ebben az évben 200 ezer xerox-másolat készült annak ellenére, hogy a gép üzemzavar miatt sokat volt használaton kívül. Ugyanakkor a könyvtár egyéb részlegeiben elhelyezett gyorsmásológépek műszaki állapota sem kielégítő, gyakran szorulnak javításra, mivel nem folyamatos termelésre készült berendezések. Mind az olvasói igények (amelyek néha hetekre kielégítetlenek maradnak), mind a belső könyvtári munka és hivatali ügyvitel a géppark sürgős felújítását, ill. nagyteljesítményű gyorsmásológépek beállítását teszik szükségessé. Az év folyamán elkészült OCE-másolatok száma 89 049 volt. (Ebből az Olvasószolgálaton készült 46 765, a Könyvtári Kölcsönzésen 28 464, a Gazdasági Igazgatóságon — belső, hivatali használatra — 13 820).

Bibliográfia

Kurrens nemzeti bibliográfiai munkálatok

A hazai új könyveket, füzetes kiadványokat, sorozatokat, valamint az új indulású időszaki kiadványokat — a kötelespéldány-szolgáltatás alapján — a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Bibliográfiája* teljességre törekvően dolgozta fel. A 35. évfolyam 24 füzete 6924 kiadványt regisztrált (ehhez a bibliográfia számítógépes rendszerében 25 698 új rekord készült, amiből az analitikus tételek száma 17 882. Az 1979. évi feldolgozáshoz képest a növekedés 714 tétel, illetve 2729 analitikus tétel). A 24. füzet elkészültével egyidejűleg kiíratásra került az évfolyam összesített mutatója is. Az 1978 óta számítógéppel készülő bibliográfia adatbázisában a tárolt rekordok száma megközelíti a hetvenezret (69 272 rekord, ebből analitikus tétel 46 653). Fontos eredmény, hogy az év során megoldódott a kurrens füzetek automatikus szedésének problémája is. A számítógéphez közvetlenül csatlakoztatott sornymólánccal történő, nehezen olvasható kiíratást az 1980/18.

fűzettől — jól áttekinthető, világosan értelmezhető tipográfiájú, szép kiállítású — lyukszalaggal vezérelt fényszedés váltotta fel. Ezzel a kurrens MNB most már külalakját tekintve is, a nemzetközi élvonalba került.

A magyarországi térképek leírásait (az ISBD/CM alapján) a kurrens könyvbibliográfia két ízben függelékként közölte (148 mű a Térképtár és az MNB Szerkesztőség közös munkájaként).

A hazai zeneműveket és zenei hanglemezeket — az MNB Szerkesztőség és a Zeneműtár közös kiadványa — a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Zeneművek Bibliográfiája* dolgozta fel. Az 1980. évi 4 füzet összesen 977 tételt közölt és a terveknek megfelelően elkészült az évfolyam betűrendes mutatója is.

A havonta megjelenő cikkbibliográfia, a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki kiadványok Repertórium*a szerkesztését kettősség jellemezte. A szerkesztőségnek egyrészt naprakészen fel kellett dolgoznia a hazai periodikumok válogatott cikkanyagát, másrészt elő kellett készítenie, sőt az év végén meg kellett kezdenie azokat a szerkesztési változtatásokat, amelyeket a kiadvány reformjaként a Vezetői Tanács 1979-ben jóváhagyott. Az első feladat keretében mintegy 650 időszaki kiadvány anyagából válogatva 21 322 címléírás és 21 885 (egyszerűsített) szakozás készült. Az 1980. évi 35. évfolyam 12 füzetének összterjedelme 1707 oldalnyi volt (a terjedelm-növekedés 1979-hez képest 10%-os, azaz 156 oldal). Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy a szerkesztőségnek minden hónapban egy 20 íves kiadványt kellett sajtó alá rendeznie. A kiadvány reformjának lényege, hogy 1981-től a Repertórium feldolgozási köre az ún. „általános” tartalmú, valamint a társadalom- és természettudományi cikkekre korlátozódik és ezzel egyidejűleg a továbbra is gondozandó szakterületek irodalmát teljesebben és mélyebben tárja fel. A feldolgozási kör korlátozhatósága érdekében, a szerkesztőség ez év folyamán együttműködési megállapodásokat kötött a három, e szempontból legfontosabb országos információs intézménnyel (az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központtal, a MÉM Információs Irodájával és az Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központtal). A kiadvány új feldolgozási módszereinek kialakítása (a KGST transzlitációs szabvány bevezetése, az *Új könyvek* tárgyszórendszerének kísérleti alkalmazása stb.) megtörtént, beleértve a munkatársak betanítását is. Így az 1981. évi első füzetek új rendszerű feldolgozási és szerkesztési munkája már 1980 októberében megkezdődhetett (pl. 2072 tétel feldolgozása már tárgyszóadással egészült ki). — A Repertórium éves összesített mutatói közül az 1977. évit sokszorosításra leadták, az 1978. évi kötet szerkesztése pedig befejezéséhez közeledik.

A kurrens magyar időszaki kiadványok bibliográfiája éves köteteinek összeállítására folyamatos volt. Jelentős eredmény, hogy 1980-ban két tárgyév kötetét sikerült sokszorosításra átadni. (Az 1977-es év anyagát tartalmazó kötet 1980. januárban leadott kézírata a Sokszorosító Üzem kapacitáshiánya miatt azonban ez év folyamán nem készült el; az 1978-as év kéziratának leadására 1980. decemberében került sor.)

A patriotika-irodalmat regisztráló két kurrens bibliográfia közül a *Hungarica Irodalmi Szemle* negyedéves füzetei 3958 tételt, a *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok* évi 4 száma pedig 2838 tételt közölt. (A két ki-

advány feldolgozó munkája az 1979. évihez képest 1692 tétellel nőtt meg.) — Foglalkoztak a hungarika-tájékoztatás reformjának előkészítésével is: a kérdőíves felmérés elemzésén túl nemzetközi áttekintés készült a témáról, megvizsgálták a hungarikumok kezelését a hazai szakbibliográfiákban és más tájékoztató kiadványokban, elemezték a jelenlegi hungarika bibliográfiák tartalmi arányait, tájékozódó felmérés készült a társadalomtudományi kutatók körében hungarika-tájékozódási szokásaik és igényeik megismerésére. „A kurrens hungarika-regisztráció és -tájékoztatás jövője” c. előterjesztést tárgyalta a Hungarika Koordinációs Bizottság és a Vezetői Tanács is.

A Magyar Könyvészet éves kötetei közül — a belső sokszorosítási kapacitás elégtelen volta miatt elmaradt — 1974-es kumulációt a Népművelési Propaganda Irodának adhattuk át sokszorosításra. Az 1975-ös kötet montírozása megkezdődött. A továbbiakban az éves könyvészet már nem az eddigi hagyományos technikával szerkesztve jelenik meg. A kurrens nemzeti bibliográfiai füzetek számítógéppel „szerkesztett” (automatikusan válogatott, rendezett, indexelt stb.) kötetei közül elsőként a *Magyar könyvészet 1976* jelent meg (az MNB-rendszer javított és kiegészített tesztanyagának felhasználásával), sokszorosítás alatt van az 1978/79. évi összevont kötet, az 1980. évi kumuláció fényszedése pedig — terven felüli munkaként — megkezdődött.

A magyar bibliográfiák bibliográfiája 1977—1975. évi kötetének szerkesztése, illetve az 1980—1982. évi kötet anyaggyűjtése folyamatban van.

Retrospektív bibliográfiai munkálatok

Nemcsak a bibliográfiai tevékenység, hanem a könyvtár egészének életében jelentős esemény a *Magyar Könyvészet 1921—1944* c. ciklusbibliográfia első, *Magyar irodalom* c. kötetének ezévi megjelenése. A sorozat e most közre adott kötete a két világháború között megjelent magyar irodalomtudományi és szépirodalmi könyvek teljes címanyagát tartalmazza. Külön fejezetekben tárja fel az egyes szerzőkre vonatkozó irodalmat, a szépirodalmi gyűjteményeket és az egyes szerzők műveit műfajok szerinti csoportosításban. A 647 lapos bibliográfia mintegy 25 000 kiadványról tájékoztat (az analitikus leírásokat nem számítva).

A bibliográfia további kötetei közül már megkezdődött a *Nyelvészet. Világirodalom. Irodalmi sorozatok* c. kötet nyomdába adása (a gépelt kézirat terjedelme: 1910 oldal), az *Általános művek. Filozófia. Vallás* c. kötet szerkesztési munkái közül befejeződött a szakrevízió is, a címanyag szakmai lektoráltatása pedig folyamatban van.

A már megjelent *Magyar irodalom* c. kötet kézírata alapján megtörtént a leendő mutatókötet tételeinek kijelölése és megkezdődött azok gépelése is.

A *Magyar könyvészet 1961—1975* c. ciklusbibliográfia sajtó alá rendezése mindeddig egyszemélyes vállalkozás volt. Az elsőként megjelentetendő *Nyelvészet. Irodalom* c. kötet munkálatait 1980-ban jelentékenyen meggyorsította az ún. hungarikakutatási alapról kapott támogatás (60 000,— Ft). Így elkészülhetett a kötet lektoráltatása, a nyomdai kézirat gépelése és korrektúrája is. Az utószerkesztési munkák után a bibliográfia 1981-ben

nyomdakész lesz. Ugyanezen időszak *Térképek* c. kötetéhez a Térképtárba került összes térkép bibliográfiai cédulájának az egységesítése megtörtént. A Kötelespéldányszolgáltatón keresztül be nem érkezett térképanyag kiszűrését is elvégezték.

Előrehaladt a *Külföldi magyar nyelvű könyvek. 1961–1970. Csehszlovákia* c. bibliográfia mikrofilmlepus többszörözésre alkalmas kéziratának elkészítése.

A *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (RMNY) második kötete (1601–1635) leadott kézírata az Akadémiai Kiadónál csak a kiadói szerkesztésen jutott tovább, szedését még nem kezdték el. A már megjelent első kötetben (1473–1600) újabban felderített kiegészítő adatok (eddig nem regisztrált példányok, újabb szakirodalom stb.) folyamatosan nyilvántartásba kerültek, míg a bibliográfiailag korábbi ismeretlen nyomtatványok a *Magyar Könyvszemlében* nyernek publikálást. Az RMNY harmadik kötetének (1636–1660) előkészítő munkálatai során a példánynyilvántartás áttekinthetővé tételével pontos kép alakult ki, hogy melyik mű mely gyűjteményben őrzött példánya alapján kerül címlapfényképeztetésre, ill. leírásra. Az évszázadok szerinti áttekinthetőbb időrendi tagolás érdekében az 1701–1711 közötti nyomtatványokra vonatkozó teljes adatgyűjtés és nyilvántartás folyamatosan átkerül a 18. századi munkálatokhoz.

A 18. századi hazai nyomtatványok többrétű (bibliográfiai, lelőhely stb.) nyilvántartásaiba az 1701–1711. évi nyomtatványok adatai folyamatosan beépítésre kerülnek. Az Országos Levéltárban a legtöbbet ígérő állagokban közel ezer régi magyarországi nyomtatvány regisztrálása megtörtént. Befejeződött a Plakát- és Kisnyomtatványtárban ugyanennek az anyagnak kigyűjtése. Az év során itthon és külföldön gyűjtött, majd azonosított és nyilvántartásba vett 18. századi hazai nyomtatványok száma kb. 10 000. Így e kategóriából eddig összesen kb. 125 000 példányt ismerünk már (1979: kb. 115 000). Tovább folyt a bibliográfiailag ismeretlennek tűnő nyomtatványok ellenőrzése mind a bel- (pl. BEK), mind a külföldi (elsősorban csehszlovákiai, jugoszláviai és ausztriai) gyűjteményekben. Az összeállítás alatt álló Petrik VII. kötet részére ezek közül 700 műről pontos leírás készült a címlapreprodukció felhasználásával, így ezek száma összesen 1700-ra emelkedett.

Ugyancsak a hungarika program keretében tovább folytatódott az 1801 előtti magyarországi szerzők és nyomtatványban megjelent műveik bibliográfiai nyilvántartásba vételének előkészítő munkálata. A legfontosabb kiegészítő források (Zoványi stb.) alapján a Szinnyi által közölt 7292 személy adatait (pl. születési hely, év) számos esetben sikerült kiegészíteni. Ennek során mintegy 3000 új névvel is gyarapodott nyilvántartásunk, amely kb. 40%-os többlet az eddigiekhez képest.

A 17. századi hazai műhelyek betűtípusainak, ill. nyomdadíszjeinek repertóriumát továbbra is csak igen vontatottan sikerült kiépíteni, miután a munka érdemben igen szűk, többnyire szinte csak kutatónap keretben folyik.

Szakkbibliográfiai munkálatok

A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája első, az 1976-os év anyagát magába foglaló kötete az év elején (1979-es impresszummal), az 1977-es kötet az év decemberében megjelent. Az 1978-as kötet szerkesztése befejeződött, az 1979-es kötet szerkesztés alatt áll, a következő év anyagának gyűjtése folyamatos.

A magyarországi szépirodalom idegen nyelven 1969–1979 című bibliográfiából 450 címleírás készült el. A gyűjtés mintegy 400 tétellel egészült ki.

Az *Irodalmi hanglemezek Magyarországon* c. diszkográfia második kötetének előkészítése során a gyűjtőmunkák folytatódtak, többek között a Magyar Rádió archívlemez-katalógusa és más külső források alapján.

A kurrens hazai kulturális és művészeti periodikumok jegyzékét (az 1979-es anyaggyűjtéshez képest) lényegesen kivőbítették és megtörtént a jegyzék szerkesztése.

Egyéb bibliográfiai munkálatok

Az OSZK Mikrofilm címjegyzékei. Új sorozat — folytatásaként nyomdába, illetve mikrofilmezésre adták az *Időszaki kiadványok* 3. és átdolgozott 1. kötetét, a *Zenei dokumentumok* 1. és a *Plakátgyűjtemény* 1. kötetét.

Megkezdték az előkészítést a *Régi magyar könyvek* 1., a *Plakátgyűjtemény* 2. és az *Időszaki kiadványok* 4. c. kötetek megjelentetésének.

A magyarországi egyházi könyvtárak kézirat-katalógusai c. sorozatnak megjelent az első kötete, amely a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárának (Debrecen) 1850 előtti kéziratának leírásait tartalmazza. A pannonhalmi kötet (a nyomdai késés miatt) ebben az évben még nem jelenhetett meg. Az egi és a sárospataki kézirat-katalógus mellett már a Ráday-könyvtáré is nyomdába adás előtt áll.

Nemzetközi bibliográfiai munkálatokban való részvétel

Az RMNY bibliográfiai csoport összegyűjtötte és megküldte a könyv- és könyvtártörténet éves nemzetközi bibliográfiája (Annual Bibliography of the History of the Printed Books and Libraries) számára az 1979. évi magyarországi anyagot.

A Zeneműtár a Nemzetközi Zenei Forrásrepertórium (RISM) részére folytatta a régi zeneművek adatainak összegyűjtését és továbbítását a kasseli (NSZK) RISM központba. Miután a régi nyomtatott zeneművek gyűjteményi adatainak felmérése befejeződött, megkezdték a régi kéziratok zeneművek lelőhelyeire vonatkozó kutatást és az utóbbi területre vonatkozó adatszolgáltatás előkészítését.

A magyarországi bibliográfiákról összeállítás készült az UNESCO gondozásában készülõ kurrens bibliográfiai szemle részére.

Részvétel a szabványosítási munkálatokban

A bibliográfiai munka területén dolgozó szakértők kiemelkedő munkát végeztek a szabványosítás területén. Gondozásukban ezidén a következő magyar állami szabványok készültek el: MSZ 3402 könyvek címlapja,

egyéb előzékei, belső elrendezése és kolofonja (a szabvány a könyvek alakísága keretében intézkedik a CIP = Cataloguing in Publications bevezetéséről is); MSZ 3574 Térképek nemzetközi azonosító számozása (ISSN, ISBN); MSZ 3563 Nemzetközi szabványos azonosító könyvszámozás (ISBN) (az 1973-ban megjelent szabvány módosítása); MSZ 3440/4 A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Címek.

A fentiekon kívül még a következő szabványjavaslatokat dolgozták ki: MSZ 3424/2 Bibliográfiai leírás. Időszaki kiadványok a katalogizáló szakterület munkatársaival közös vállalkozásban); MSZ 3440/3 A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Testületek nevei.

A fentiekon kívül részt vettek munkatársaink több nemzetközi szabványtervezet véleményezésében, ill. megvitatásában (ISO, KGST, NTMIR keretében).

Nemzetközi kapcsolatok

Az Unesco rendezésében Prágában megrendezett tanácskozáson: „Symposium on automation of national bibliographies” az MNB Szerkesztőség szakértője, Sipos Márta ismertette az MNB gépi rendszerét, különös tekintettel a gépi betűrendezés kérdéseire.

Tapasztalatsere jellegű tanulmányutakra a bibliográfiai munka területén az NDK-ban (Lipce) és Romániában (Bukarest) került sor.

KÖZPONTI SZOLGÁLTATÁSOK. KÖNYVTÁRÜGYI FELADATOK

Kötelespéldány Szolgálat

A nyomdák által előállított dokumentumok száma — a takarékosági intézkedések ellenére — alig csökkent: míg 1979-ben 1,304 ezer, 1980-ban 1,278 ezer dokumentum került elosztásra. A beérkezett kötelespéldányokból mintegy 1 millió került elosztásra, fölőspéldánynak bizonyult 179 ezer db.

A kötelespéldány-szolgáltatás ellenőrzése csak Budapesten tekinthető megoldottnak. 1980-ban 166 budapesti nyomdát és sokszorosítót ellenőriztünk közvetlenül, köztük valamennyi nagy nyomdát is. Jóllehet 1980-ban már az összes megyei könyvtár vállalkozott a vidéki nyomdák és sokszorosítók ellenőrzésére s őket e feladat ellátására felkészítettük, mégis a vidéki ellenőrző munka alig jelentett többet, mint néhány eddig nem szolgáltató sokszorosító címadatainak felderítését. Az év során 12 megyei könyvtár igazgatóját személyesen kerestük fel. E megbeszélések összegezéséként megállapítható, hogy nem elégséges a megyei könyvtárakat felhatalmazni az ellenőrzésre, a végrehajtáshoz központi jogi és anyagi támogatásra van szükségük. Ennek megoldása azért is sürgető, mert a kötelespéldány-szolgáltatás a kisnyomtatványok esetében jelenleg rendkívül hiányos.

Az Országos Könyvtárügyi Tanács — az OSZK szakértőinek bevonásával — 1980-ban megvizsgálta a kötelespéldány-szolgáltatás helyzetét. A Kötelespéldány Szolgálat munkaerő- és helyhiányát kiemelten kezelve, a problémák megoldására középtávú intézkedési terv készült.

A kiadványok nemzetközi azonosító számozása

A kötelezpéldányként beérkező könyvek, füzetes kiadványok, térképek, sorozatok, valamint az első minősítési kategóriába sorolt időszak kiadványok nemzetközi azonosító számozása és az ezzel kapcsolatos nyilvántartások gondozása folyamatos volt. 1980-ban összesen 7491 könyv kapott ISBN-t (hivatásos kiadók kiadványai közül 4215, a nem hivatásos kiadók kiadványai közül 3275, ún. gyűjtőszámot kapott 1275). A hivatásos kiadók által megjelentetett könyvek közül 94,2%, a nem hivatásos kiadók könyvei közül 61,7%, az ún. gyűjtőszámokhoz soroltak közül pedig 10,4% benyomtatott ISBN-nel jelent meg. A benyomtatott ISBN-ek közül mindössze 44 volt hibás, téves minősítés miatt pedig 118 ISBN-t kellett törölni.

Az időszak kiadványok és sorozatok közül 518 kapott ez évben ISSN-t.

Központi Katalógusok

Mindkét központi katalógus munkáját hátrányosan befolyásolja, hogy a központi katalógusokról intézkedő jogszabály mindeddig nem készült el.

A Könyvek Központi Katalógusába az év folyamán 135 könyvtár (91 budapesti és 44 vidéki) 185 ezer leírást küldött (a klíring állomás számára további 37 300 leírást kaptunk). Az év elején megállapodást kötöttünk az Országgyűlési Könyvtárral és a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárával. E megállapodások pontosították, hogy mely kiadványfajták tartoznak a központi katalógus gyűjtőkörébe, melyek azok a dokumentumtípusok, amelyek csak a klíringállomás számára jelentendők és melyek a bejelentési kötelezettség alá egyáltalán nem tartozók. E két fontos megállapodás ellenére még mindig viszonylag magas a gyűjtőköridegen bejelentések száma (1980-ban közel 10 000 tétel). A bejelentések közül a folyóiratok központi katalógusa számára folyamatosan kiszűrték a könyvként bejelentett időszaki kiadványokat (933 címhez tartozóan 4869 cédulát). Az előkatalógus építése naprakész volt, így a bejelentések a tájékoztatáshoz gyorsan használhatók voltak.

A klíring-szolgáltatás munkájában jelentős növekedés tapasztalható. A 19 partner könyvtár számára összesen 68 ezer tételt küldtünk meg, csaknem kétszeresét az előző évinek. A részesedő könyvtárak közül a szétsugárzott anyagot mind bibliográfiához, mind katalógushoz 4 használja fel, csak bibliográfiai kiadványaiban használítja 5 szerkesztőség, speciális katalógust épít az anyagból 10 könyvtár. Örvedetes eredmény, hogy ez évben a Budapesti Egyetemi Könyvtár is vállalta tájékoztató katalógus építését. Végül a hasznosítás új módjaként az Építéstudományi Központ új vállalkozása említhető: az ÉTK a küldött anyagból szakkatalógust épít és ugyanakkor szekundér klíring-állomásként a hálózatba tartozó könyvtáraknak speciális szakterületük szerint válogatottan másolatokat is küld a helyi hasznosítás céljaira.

A *Külföldi Társadalomtudományi Kézírókönyvek* 1980. évi 2. száma 444 oldal terjedelemben megjelent. Elkészült és sokszorosításra vár a kiadvány 1975/79. évi kumulált ötéves mutatója.

A katalógusok alapján adott lelőhelytájékoztatások száma az előző évihez hasonlóan megközelítette a 20 000-t. Az adott tájékoztatásokban legnagyobb a részesedése az OSZK Könyvtárközi Kölcsönzés szolgálatának (50%), utána legtöbb a telefonon érkező kérdés (28%), személyesen érdeklődik 15%, levélben 5 és telexen 2%. Különösen figyelemfelhívó az utóbbi alacsony részaránya.

A kutató-fejlesztő munka keretében — kutatónap terhére — kidolgozták a *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek* tárgyszó-rendszerét, összeállították és folyamatosan bővítették a tárgyszó-katalógust és az ETO szakcsoportok és a tárgyszavak konkordanciakatalógusát és megkezdték a *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek* szerkesztési szabályzatának átdolgozását.

A Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusába mintegy 81 ezer bejelentés érkezett, amelyeket folyamatosan nyilvántartásba vettek. A selejtezésekre vonatkozó ún. negatív bejelentések nyilvántartási konzekvenciát (370 címhez tartozó 1700 évfolyamra vonatkozóan) végrehajtották.

A *Kurrens külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban 1978—1979 c.* lelőhelyjegyzék, amely 17 778 címet regisztrál, elkészült és sokszorosítása is megkezdődött.

A retrospektív lelőhelyjegyzék munkálatainak keretében folytatódott a cím- és állományadatok szerkesztése. Az M—N betűs címanyag feldolgozása — 25 cím kivételével — befejeződött. A tervezett preprintjegyzékek közül 3 megjelent és körözésre került.

A katalógusszerkesztési munkákat a lelőhelyek kódnyilvántartásának gondozása egészítette ki.

A tájékoztatások száma (13 191) növekvő tendenciát mutat.

Könyvtárak Központi Nyilvántartása

Bár e csoport szervezetileg csak 1979 utolsó negyedében alakult meg és számos kezdeti nehézséggel (elhelyezés, létszámgond) kellett megküzdenie, máris szép eredményeket ért el: adatbázisa kiépülőben van és — bizonyos területeken — már szolgáltatóképes is. (A KMK, ill. az MM Könyvtári osztálya számára két összeállítást készítettek: *Statistikai adatok a hazai közművelődési könyvtárak zenei és hangtári részlegeiről* és *A főiskolai könyvtárak létszámadatairól*.)

1980 májusában került sor az adatlapok szétküldésére (mintegy 12 000), ezt követően folyamatosan adtak tanácsokat a könyvtáraknak az adatlapok kitöltéséhez és sürgették azok visszaküldését. Visszaérkezett összesen 2788 „A” és „B” típusú adatlap, nagy részének ellenőrzését is elvégezték. Begyűjtötték a könyvtárnak nem minősülő szolgáltató helyek számát az ún. „C” típusú adatlapon.

A feldolgozás alapjául szolgáló, mintegy 400 deszkriptort tartalmazó előzetes deszkriptor szótárat kidolgozták. Tanulmányozták a könyvtári adatok összegyűjtésének, fénylyukkártyás nyilvántartásának problémáját és kidolgozták ennek rendszerét.

Könyvtárközi Kölcsönzés

A könyvtárközi kölcsönzésről készülő új jogi szabályozás elhúzódása nem kis mértékben veti vissza az OSZK központi szervező, módszertani irányító, instruktív munkáját. Mindazt, amit eddig ezen a téren tettünk, jogi alátámasztás nélkül, a majd bevezetendő előírások tekintetében teljes bizonytalanságban, csupán szakmai tapasztalatokra támaszkodva tesszük.

A könyvtárközi kölcsönzés koordinálását szolgáló konzultatív bizottság iránt az érdeklődés változatlanul nagy. A decemberi megbeszélésre 32 könyvtár képviselőjét hívtuk meg. Napirendre kerültek a szocialista országok nemzeti könyvtárai berlini értekezletének ismertetése, a nemzetközi statisztikai adatszolgáltatás és a belföldi könyvtárközi kölcsönzés egyes kérdései. Vidéki könyvtárak továbbképzési alkalmait is felhasználtuk arra, hogy előadás tartásával fokozzuk a könyvtárosok tájékozottságát a könyvtárközi kölcsönzésről.

Mind a konzultatív bizottság megbeszélései, mind az egyéb alkalmakat megragadó orientáló instruktív munkánk következtében fokozódik a regionális és hálózati központok szerepe. Különösen kitűnik a szombathelyi megyei könyvtár mint regionális központ a könyvtárközi kölcsönzés mintaszerű szervezésével.

Munkánk során következetesen törekedtünk arra, hogy a más könyvtárból is kielégíthető kérések ne az OSZK-t terheljék. Ezért a beérkezett 23 400 kérésből 1100-at, mint nem az OSZK-ra tartozót, visszaküldtünk a kérő könyvtárnak, ill. hálózati központjának. Ez a szűrő tevékenység 1978-ban kezdődött. Eredményeképpen 1980 óta csökken az OSZK-hoz érkező kérések száma. Tovább szorgalmazzuk a közvetlen kapcsolatok létrejöttét és egyre inkább követelményként támasztjuk a pontatlan bibliográfiai adatok kiegészítését.

A fennmaradó 22 300 kérésből adatkiegészítés és lelőhelymegállapítás után 9569-et belföldi könyvtárakhoz továbbítottunk. Közvetlenül foglalkoztunk 11 307 belföldi és 1424 külföldi kéréssel, a teljesítés 81,4, ill. 83,5 százalékos.

Az OSZK saját állományából 1304 könyvtárközi kölcsönzési kérést teljesített, ebből 1196-ot másolatban.

Külföldi kapcsolataink lényegében nem változtak, partnereink jórészt állandóak: mintegy 40 ország 519 könyvtárával állunk kapcsolatban. Legtöbb kérésünket az NSZK (2739), Anglia (1570), a Szovjetunió (997), Hollandia (654) és Svédország (466) teljesítette. Legtöbbet teljesítettünk az NSZK-nak (278), Csehszlovákiának (153), a Szovjetunióknak (121), Ausztriának (101) és Angliának (93). Kéréseinknek 58 százaléka érkezett másolatban, ennek 47 százalékát kaptuk díjmentesen. A térítéses másolatokra, valamint portókölségre, amely a BLLD (British Library Lending Division) kéréslapok árát is magában foglalja mintegy 553 ezer forintot költöttünk.

Évek óta nehézséget okoz a tengerentúl megjelent kiadványok megszerzése. Innen ugyanis nehéz eredeti anyagot megkapni. Ugyanakkor az európai könyvtárak egyre inkább csak nemzeti anyagot kívánnak könyvtár-

közi kölcsönzésbe bocsátani. Egyedül az NSZK könyvtárai teljesítik — lehetőség szerint — az amerikai kiadványokra vonatkozó kéréseinket. Ez az oka az NSZK-ba irányuló kéréseink nagy számának.

Nemzetközi kiadványcsere

A cseretevékenységben a kiküldött könyvek száma — az 1979-es visszafogott év után — újra megközelítette az 1978-as szintet (1980: 30 974, 1979: 24 758, 1978: 34 306). Ebben változatlanul fontos szerepet játszott a külföldi magyar érdekeltségű intézmények támogatása is. A kiküldött folyóiratok száma nem mutat ilyen ingadozást, az utóbbi három évben gyakorlatilag nem változott, kb. 4300 évf. A fogadott anyag mennyisége arányaiban azonos képet mutat: a kapott könyvek száma évek óta valamivel 18 ezer felett, a folyóiratoké 2200 körül van. Valamivel csökkent a könyvbehozatal a nem-szocialista relációból.

A kiküldött mennyiségben belül jelentős volt a kötelespéldányból visszamaradó felsőoktatási jegyzetek és középiskolai tankönyvek fölőspéldányjegyzéken történő kiejánlása, amelyek főként a közművelődési és iskolai könyvtárakban keltettek igényt. A fogadott anyagból az OSZK gyarapodása arányaiban változatlan. A csereprofilok tisztázását szolgálja az Országgyűlési Könyvtárral történt megállapodás, amely a hivatalos kiadványok cseréjét 1981-től az Országgyűlési Könyvtárra ruházta azon partnerek esetében, amelyek Magyarországgal kizárólag hivatalos kiadványcserkapcsolatban állnak.

A könyv- és folyóiratárak emelkedése ellenére a csere céljára történő vásárláshoz rendelkezésre álló hitelkeret összege elegendőnek bizonyult, az eredetileg tervezett összeg túllépésére nem került sor. A nemzetközi kiadványcsere céljaira a Kötelespéldány Szolgálattól 11 530 kötet könyvet vettek át, vásárlás útján 12 483 kötetet szereztek be. Az év folyamán megkezdődött a cserekapcsolatok folyamatos értékelő elemzése és részben néhány, számunkra nem jelentős kapcsolat megszüntetése, részben a partnerek számára előfizetett periodikumok ugyancsak elemzésen alapuló csökkentése.

A szocialista országokkal fennálló cserekapcsolatban változatlanul a kultúregyezményes csere dominált. Tartalmi szempontból azonban, a fogadott anyag minősége tekintetében továbbra sem volt az automatikus csere problémamentes.

A tőkés országokkal folytatott cseretevékenységen a gazdasági helyzet súlyosbodása némileg éreztette hatását. Több cserepartner az eddigi kötetenkénti elszámolás helyett visszatért az értékegyenlőségen alapuló árazott csereére (pl. a New York állami Columbia University könyvtára, az oxfordi Bodleian Library), amely az államilag támogatott szocialista könyvkiadásunk forintárai mellett kedvezőtlen számunkra. Sajnálatosan érintette gyarapítási tevékenységünket a bécsi Österreichische Nationalbibliothek csere-készségének korlátozása is. — Az év folyamán újonnan létesült cserekapcsolatok közül jelentősek a grazi Egyetemi Könyvtár kérései, a görög Centre d'Études du Sud—Est Européen-el kiépülő kapcsolat, valamint a római Ufficio dei Scambi Internazionali patrioticum-csere javaslata. —

A fölőspéldánycsere tőkés viszonylatban változatlanul elsősorban az NSZK-val, Angliával és az USA-val bizonyult hagyományosan jónak, az ellenértékként beérkező könyvanyag nem annyira az OSZK, mint inkább más könyvtárak gyarapodását szolgálja.

Az 1960., ill. 1969-es nemzetközi cseretevékenységre vonatkozó rendelet módosításáról, ill. korszerűsítéséről tervezet készült.

Fölőspéldány Központ és Tároló Könyvtár

A Fölőspéldány Központban befejeződött a teológiai, történelmi anyag feldolgozása, megkezdtek a nyelv- és irodalomtudomány, a földrajz, a néprajz anyagának előrendezését és feldolgozását. A teljesítmény mintegy 38 ezer kötet, kevesebb mint korábban, mivel a Könyvtárak Központi Nyilvántartása csoport 2 fő létszámát a Fölőspéldány Központtól kellett elvenni. A feldolgozott anyagról 91 jegyzék készült kb. 1600 oldal terjedelemben.

Az átvett fölőspéldányok száma jóval több az előző évinél: 21 ezer kötet. A szétszított fölőspéldányok száma is emelkedett: 121 könyvtár 23 ezer kötetet kapott.

A szétszított művek emelkedő száma s az a tény, hogy ez magasabb, mint az átvett könyvek száma, örvendetesen jelzi, hogy az állomány továbbra is csökken, természetesen a feldolgozás csökkenő irányzatával párhuzamosan kisebb mértékben, mint az előző években.

A könyvtáraktól 24 fölőspéldány-jegyzéket vettek át és köröztettek, ezen kívül 111 könyvtár 54 668 tételt tartalmazó selejttjegy-zékét bírálták el és ebből 8134 művet vettek át.

A tároló könyvtár munkacsoportja eredményesen folytatta az anyag előkészítését a költözésre, részt vett a törökbálinti épülettel kapcsolatos tárgyalásokon, megtervezte a raktár berendezését. Folyamatosan gyarapította a tároló könyvtár állományát (11 585 mű, 18 475 kötetben), folytatta a katalógusok építését, továbbá kísérletképpen megkezdte a tároló könyvtár állományának hasznosítását könyvtárközi kölcsönzés útján. Az eredmény arra mutat, hogy a tároló könyvtár állományát a kialakított gyűjtőkori elveknek megfelelően tovább kell gyarapítani, lehetőleg új kiadványokkal is. Ilyen módon fontos forrása lehet a könyvtárközi kölcsönzésnek.

Nemzetközi kapcsolatok

Ez évben a központi katalógusok és a könyvtárközi kölcsönzés szakembereinek igen sok alkalmuk nyílt nemzetközi tájékozódásra. Kiemelkedik közülük a két említett szakterület képviselőinek berlini tanácskozása a szocialista országok nemzeti könyvtárai együttműködése keretében (1980. okt. 28—30). A konferencián N. Rác Aranka főosztályvezető és Kondor Imréné osztályvezető képviselték könyvtárunkat. N. Rác Aranka „Az UAP program alkalmazásának lehetőségei és problémái Magyarországon” címmel tartott

előadást. Kondor Imréné referátumában az Unimarc csereszalagoknak a központi katalógusokban való hasznosítására vonatkozó koncepciót ismertette.

Tapasztalatszeresre jellegű tanulmányútra került sor Moszkvában, Berlinben és Varsóban (a könyvtárközi kölcsönzés területén), és Krakkóban (a központi katalógusok kérdéskörében). Kiadványcsere megbeszélésekre Pozsonyban, Újvidéken és Szófiában nyílt lehetőség.

FEJLESZTÉS. SZÁMÍTÓGÉPESÍTÉS. RÉSZVÉTEL AZ ORSZÁGOS ÉS NEMZETKÖZI INFORMÁCIÓS RENDSZEREKBE

A könyvek integrált feldolgozásának előkészítése

Az integrált feldolgozás megvalósítása érdekében végzett munkánk legfontosabb eredménye a *Magyar Nemzeti Bibliográfia Könyvek Bibliográfiája* és az *Új könyvek* által ellátandó feladatokban az eddigi párhuzamosságok helyett egyrészt a funkciók elhatárolása, másrészt ezzel egyidejűleg a feldolgozás egyesítése, közös alapokra helyezése volt. Az 1981-től (egyelőre kísérleti jelleggel) beinduló új rendszer lényege: az *Új könyvek*-nek tájékoztató funkciói megtartása mellett elsősorban gyarapítási segédletnek kell lennie. Ennek érdekében az *Új könyvek* elsősorban nem a már megjelent, hanem az ezután megjelenő könyvekről ad információt, mégpedig lehetőleg az imprimatúra-példányok alapján készített előzetes leírásokat és — változatlanul — annotációkat is. A tájékoztatás további gyorsítása érdekében a kiadvány ún. szabadlapos formában jelenik meg. Ugyanakkor, mivel a hivatalos kurrens nemzeti bibliográfia továbbra is a végleges, hiteles leírásokat fogja közölni, a hazai könyvtárak számára elsősorban a feldolgozási segédlet funkcióját fogja betölteni. A feldolgozási és munkaszervezeti kérdések tisztázása után az MNB gépi rendszere úgy módosult, hogy az adatbázis alkalmassá vált mind az előzetes leírások, mind a verifikált végleges leírásokat biztosító módosítások, kiegészítések fogadására és a rendszer biztosítani tudja — egyszeri feldolgozással — mind az MNB-hez szükséges teljes leírások, mind az *Új könyvek*, ill. a közművelődési könyvtárak katalógusai számára szükséges szűkített adattartalmú leírások kiíratását is.

Az új közös feldolgozási rendszer tesztelésére az 1980. évi könyvheti könyvek feldolgozása alapján kísérleti szám készült, a kísérleti *Új könyvek* megvitatására a Könyvért — részvételünkkel — regionális értekezleteket szervezett.

Az MNB rendszerében készülő leírásoknak az OSZK katalógusaiban való felhasználása érdekében 1980 során az MNB Szerkesztőség kísérleti cédulákat szolgáltatott a Katalogizáló osztálynak. A kísérleti anyag tapasztalatainak megvitatása során az érdekeltek a közös egyszeri feldolgozást megvalósíthatónak tartották, a még megoldásra váró kérdések elsősorban nem katalogizálási jellegűek. Nyitott kérdés pl. a cédulák új korszerű előállítási technikája; ettől függően döntés arról, hogy a katalóguscédulák „unit card” típusúak vagy egyedi „átfejelt” cédulák lesznek stb.

A Magyar Nemzeti Bibliográfia gépi rendszerének fejlesztése

E témakörben az első részfeladat az MNB rendszerére alapozott szolgáltatások bővítését célozta. Közülük befejezett fejlesztés az MNB és az *Új könyvek* közös „integrált” feldolgozásának megvalósítása. Hasonlóképp elkészült a rendszernek az új feldolgozási szabványokhoz igazodó átalakítása is. A folyamatban levő, be nem fejezett kutatások közül folytattuk az OSZK-katalóguscédula megvalósítására vonatkozó munkákat; a leírások ETO jelzetei alapján tematikus származékjegyzékek kiíratására végeztünk kísérleteket és megvitattuk a UNIMARC-alapú mágnesszalag-szolgáltatásra vonatkozóan a Számítástechnikai Koordinációs Intézet (SZKI) által kidolgozott szervezési tanulmányt.

A második részfeladat keretében az MNB-vel kapcsolatos két fontos technikai fejlesztést oldottunk meg. Megvalósult a kurrens füzetek fényszedett előállítása (egyelőre lyukszalagos vezérléssel). E „látványos”, azonnal érzékelhető eredmény mellett, az elkövetkező évek fejlesztési munkáit döntően befolyásolja majd a TS 51 jelű intelligens terminál 1980-ban megvalósult beszerzése. Végül elkészült a rendszer felhasználói dokumentációjának véleményezése, megvitatására a következő évben kerül sor.

A külföldi folyóiratok kurrens lelőhelyjegyzéke számítógépes előállításának előkészítése

Az előkészítő munkák keretében megvitatásra került a *Beszámoló jelentés az ISDS-programrendszer üzembe állításának kísérleteiről* készített SZÁMTI-tanulmány. Az e vitában hozott határozatok alapján elkészült és szintén megvitatásra került *A Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa és a kapcsolódó tevékenységek számítógépes rendszere* című, ugyancsak a SZÁMTI munkatársai által kidolgozott szervezési tanulmány. A könyvtári-bibliográfiai előkészítő munkák folytatásaképp elemzés készült a számítógéppel előállított külföldi lelőhelyjegyzékekről, megkezdődött a bejelentési rendszerrel kapcsolatos munkák (például: a kardexelés) automatizálhatóságának vizsgálata és javaslat készült a géppel előállítandó betűrendes mutatóra vonatkozóan.

Az év fontos eredménye, hogy kísérleti anyagként, elsőízben küldtünk mágnesszalagon bejelentéseket a hazai folyóiratokról mind az ISDS-, mind az IKARR központi szerveinek.

Az UNESCO 1981—1982. évi részvételi programja keretében javaslatot dolgoztunk ki egy kiíróberendezéssel felszerelt terminál (FACIT 4540—T) juttatása érdekében.

Részvétel az országos és nemzetközi információs rendszerekben

A Társadalomtudományi Információs Munkacsoport (TIM) munkájában 1980-ban is aktívan részt vettünk. A TIM tevékenységét azonban mind ez ideig még nem a valóságos társadalmi információs együttműködés, hanem inkább egyfajta orientálás, illetve továbbra is az együttműködés irányelveinek meghatározására vonatkozó tervező munka jellemzi. 1980-ban egy

kialakítandó számítógépes társadalomtudományi információs együttműködésre irányuló törekvés került az előtérbe. E megoldás rendszertervi vázlata nem fogja át a társadalomtudományi információs rendszer fejlesztésének egész problémakörét, egy súlyponti kérdésre, a számítógép alkalmazásának és az ezzel összefüggő együttműködésnek a kérdésére szorítkozik. Az együttműködés alapvetően az MTA Számítástechnikai bázisán jönne létre. A tervezők azt várják a szakközpontoktól, hogy saját szakterületeiken tervezzék meg a számítógépes rendszerhez való kapcsolódás lehetőségeit, az Akadémiai Könyvtár tanulmányozza valamiféle céltársulás jogi lehetőségeit és módjait.

A kulturális és művészeti információellátás hazai helyzetének javítása érdekében az OSZK Információs osztályán elemző helyzetkép készült az irodalomra vonatkozó jelenlegi információellátásról (magyar és világirodalom, irodalomtudomány, irodalomtörténet). Ezen kívül még előkészítő munkákat végeztünk egy, az Országgyűlési Könyvtárral és a Népművelési Intézettel közösen megvalósítandó SDI-szolgáltatás kialakítása érdekében.

Nemzetközi szabványosítási munkák

Szakértőink több ISO, illetve KGST—NTMIR szabványtervezetet véleményeztek. A folyóiratok címrövidítési szabályaira vonatkozó párizsi ISO-ülésen Szilvássy Zoltánné vett részt, a készülő KGST-szabványhoz beérkezett hozzászólásokat pedig Sonnevend Péter dolgozta fel. Az NTMIR keretében kibocsátott NME-k közül Szűcs Jenőné és Sonnevend Péter a MEKOF—I-gyel kapcsolatos szakértői tanácskozáson képviselte könyvtárunkat.

Időszaki Kiadványok Automatizált Regisztrációs Rendszere (NTMIR—IKARR)

Ez év tavaszán Moszkvában megtörtént az IKARR—3 gépi rendszerének átvétele. Az előzetesen megküldött 15 kötetes dokumentáció véleményezésébe bevontuk az OMKDK és a SZÁMTI számítógépes szakembereit is. A rendszer üzemszerű működésre való felkészültségét — a korábban végzett kísérleti üzemeltetés után — egy nemzetközi átvevő bizottság a helyszínen vizsgálta meg. A bizottságban az OSZK-t Szilvássy Zoltánné képviselte. A bizottság a rendszert szolgáltatásra képesnek jelentette ki. E jelentős eredmény mellett azonban megállapítást nyert, hogy az IKARR adatbázisa még szűk (1979-ben 7000 rekord, ebből a Szovjetunió után az élen Magyarország 906 bejelentéssel), a gépi feldolgozás fejlettsége ellenére a bejelentések kizárólag hagyományos formában, azaz adatlapon érkeznek, végül az ISDS-el való kapcsolat is több kérdésben megoldatlan. E problémák megoldására könyvtárunk szakértői — Fügedi Péterné és Szilvássy Zoltánné — az év folyamán több javaslatot dolgoztak ki. Szilvássy Zoltánné tevékenyen részt vett az IKARR Rendszertanácsának 4-ik ülésén Kisinyovban.

Az operatív munkák keretében 191 új bejelentést hagyományos formában, és a gépi adathordozón történő bejelentés előkészítéseként 20 rekordot kísérleti mágnesszalagon küldtünk ki a moszkvai központnak.

International Serials Data System (ISDS)

Az operatív munkák keretében a Magyar ISSN Iroda által ISSN-nel ellátott kurrens időszaki kiadványok közül 191 időszaki kiadvány adatlapos feldolgozása készült el. A *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Bibliográfiájá*-ban regisztrált új indulású időszaki kiadványok és élő sorozatok közül 483 tételről készült adatlap, közülük a Nemzetközi ISDS Központnak 337 tételről küldünk jelentést. Az IKARR-bejelentéseknek az ISDS-szel kompatibilis IKARR—3 formátum szerinti átkódolása után, 1980-ban elkészült az összesített IKARR—ISDS archív nyilvántartás.

Fontos eseménye az évnek, hogy a gépi adathordozón való folyamatos bejelentés előkészítéseként egy 50 tételes kísérleti mágnesszalagot küldtünk ki a párizsi nemzetközi központnak.

Az ISDS-rendszer elméleti, ill. szervező-irányító munkájában Szilvássy Zoltánné, mint az ISDS Igazgató Tanácsának alelnöke, majd elnöke aktívan részt vett.

Interinformkultúra

Ez évben kétoldalú együttműködési megállapodás jött létre az OSZK és a Lenin Könyvtár Kulturális és Művészeti Információs Központja között. A megállapodás alapján megkezdtük a magyar kulturális-művészeti szakirodalom válogatott bibliográfiájának megküldését (340 cikk és 110 könyv orosz címfordítással, szükség esetén orosz nyelvű annotációval ellátott bibliográfiai adatait küldtük meg, kísérleti jelleggel a Lenin Könyvtár rubrikátor tervezete szerint szakozva).

Ugyancsak az operatív munkák keretében összeállítottuk és Moszkvába elküldtük az 1980-ban megjelenő kulturális és művészeti információs időszaki kiadványok jegyzékét, valamint számos hazai szakértő bevonásával véleményeztük a Lenin Könyvtár Kulturális és Művészeti Információs Központja által kidolgozott rubrikátortervezetet.

A szervezet moszkvai értekezletén könyvtárunkat Sonnevend Péter képviselte. Részt vettünk az Európai Kulturális Adatbank nemzetközi tanácskozásán is, amelyet az idén Budapesten tartottak. E konferencián Szilvássy Zoltánné előadást tartott az ISDS és az adatbank kapcsolatainak lehetőségéről.

IGAZGATÁS, VEZETÉS, KÖZPONTI FELADATOK

Szervezeti és személyi változások

A Katalógizáló osztály keretében működő hírlapfeldolgozó részleg 3 főnyi, az állományvédelmi hírlapmikrofilmzés könyvtári előkészítésével foglalkozó csoportja 1980. február 1-től a Várberuházási és Állományvédelmi Igazgatóság keretében működő Mikrofilmtár szervezeti kötelékébe került át.

Az OSZK szervezeti és működési szabályzata új kiadására — bár a szabályzat már 1979 végén elkészült — ez évben sem kerülhetett sor, felsőbb szintű döntések hiányában.

Az év folyamán, ill. végén nyugalomba vonultak Ónódy Miklós fősztályvezető-helyettes, a Mikrofilm-tár vezetője, dr. Borsos Józsefné és dr. Kemény G. Gábor, az Olvasó- és Tájékoztató Szolgálat tud. főmunkatársai és dr. Szauder Józsefné, a Kézirattár tud. főmunkatársa. Elhunyt Búzás János kollégánk, aki 18 éven át volt a Hírlaptár munkatársa.

Vezetői tanácsulések, ellenőrzések

A Vezetői Tanács 1980-ban hat alkalommal ült össze és nyolc előterjesztést tárgyalta meg.

A Művelődési Minisztérium Könyvtári osztálya az év folyamán — számos külső szakember bevonásával — az OSZK-ban célvizsgálatot tartott. A vizsgálat elsősorban a működés, a szervezet és a hatékonyság megítéléséhez, ill. javításához szükséges információk megszerzésére irányult. A vizsgálatot lezáró jelentést és javaslatokat a könyvtár Vezetői Tanácsa december 18-án tárgyalta. A javaslatok nyomán intézkedési terv készült.

A könyvtár tevékenységét, szolgáltatásait és a továbbfejlesztés lehetőségeit tárgyaló dokumentum került az év végén miniszterhelyettesi értekezlet elé. A minisztérium Terv- és Pénzügyi fősztálya az év utolsó negyedében megkezdte a könyvtárban a kétévenkénti szokásos költségvetési revíziót.

A belső ellenőrzések terén megtárgyalásra került az 1979-ben lefolytatott két felülvizsálat anyaga (a Sokszorosító üzem munkája és a szerződéses munkavállalások). A vizsgálatok nyomán hozott intézkedések már több téren éreztették pozitív hatásukat.

A belső ellenőrzési szabályzat tervezete elkészült, hatályba léptetésére az új szervezeti és működési szabályzattervezet jóváhagyásától függő időpontban kerülhet sor.

A Pártszervezet — munkabizottságok bevonásával — három területen indított el vizsgálatot: a könyvtárban folyó kutató-fejlesztő munka, a bérhelyzet és a külföldi kiküldetések.

Könyvtári bizottságok

A Tudományos és Közművelődési Bizottság két munkaiülésén foglalkozott a könyvtárban folyó kutatások 1980. évi munkálataival, a kutató-fejlesztő munkát végző tudományos dolgozók egységes követelményrendszeréről és továbbképzéséről szóló miniszteri utasítás végrehajtásával kapcsolatos teendőikkel, valamint a Keresztury-pályázatra érkezett pályaművek elbírálásával.

A Hungarika Koordinációs Bizottság két ülést tartott, amelyek napirendjén a *Magyar Könyvészet 1921–1944* kiadásának kérdései, ill. a kurrens hungarika-regisztráció és -tájékoztató fejlesztési elképzelései szerepeltek.

A Könyvtártechnológiai és Fejlesztési Bizottság két alkalommal ülésezett és elsősorban az MNB gépi rendszerének továbbfejlesztésével, ill. a kurrens időszak kiadványok lelőhelyjegyzéke gépesítésével foglalkozott.

A Nyelvpótlék Bizottság és a Vári és Beruházási Bizottság folyamatosan foglalkozott az év közben felmerült problémákkal.

Az Ifjúsági Bizottság az év folyamán öt ülést tartott. Foglalkozott a

bizottság többek között a 35 éven aluliak lakáshelyzete javításának lehetséges módozataival (tetőtér-beépítési akció), a sport- és kulturális tevékenységgel (KISZ-klub), az ifjúságpolitikai célkitűzések megvalósítására fordítható összegek és a KISZ akcióprogramjának összehangolásával. A március 31-i Ifjúsági Fórumon az intézményvezetés beszámolt az elmúlt időszak munkájáról, ismertette a könyvtár előtt álló feladatokat és válaszolt az ifjúság köréből elhangzott kérdésekre.

A könyvtári bizottságok munkájáról összefoglalóan megállapítható, hogy egyre inkább kidomborodik döntéselőkészítő jellegük, ugyanakkor a szervezeti kereteken átnyúló tevékenységük összkönyvtári szempontból is pozitívan hat.

Személyzeti munka, munkaügyi helyzet, kitüntetések

A káderutánpótlásnál továbbra is kísérleteztünk a belső pályázati rendszerrel, de nem sok eredménnyel. Az álláshelyek belső meghirdetésével szemben továbbra is a hagyományos módszerek (külső ajánlások, keresések, alkalmi jelentkezések) vezettek sikerre. A néhány ével ezelőtt bevezetett egyetemi pályázati rendszer keretében is hirdettünk pályázatot, de itt is minimális volt az eredmény. (A meghirdetett négy álláshelyre mindössze két fő jelentkezett.)

A meghatározott munkakörök betöltésének képesítéshez kötéséről szóló 2/1980. (III. 14.) KM rendelet értelmében elkészítettük a könyvtárunkra alkalmazható képesítési előírást.

Az 1980. augusztus 1-el elrendelt létszámszárlat következtében az év hátralevő részében a személyzeti mozgás gyakorlatilag majdnem teljesen megszűnt. Létszám- és munkaerő-helyzetünket tovább súlyosbította, hogy az év végével a három éve meglevő kutatási, és a közel tíz éve OMFB-keretből biztosított, szerződéses alkalmazások biztosított fedezete is megszűnt.

Az év folyamán elkészült az új *Munkaügyi Szabályzat*. Az intézmény dolgozói bérhelyzetének elemzését a pártvezetőség által felkért munkabizottság végezte el, a társadalmi szervek bevonásával.

A könyvtár vezetőségének javaslatára ez évben is számos munkatársunk részesült magasabb állami kitüntetésben. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanása Ónódy Miklós fősztályvezető-helyettesnek a Munka Érdemrend arany, dr. N. Rácz Aranka fősztályvezetőnek és Malomsoki János osztályvezetőnek a Munka Érdemrend ezüst, dr. Borsos Józsefné tud. főmunkatársnak és Rakovszky Istvánné osztályvezetőnek a Munka Érdemrend bronz fokozatát adományozta. — A kulturális miniszter kiemelkedő könyvtári tevékenysége elismeréséül dr. Borsa Gedeon osztályvezetőnek a Szabó Ervin emlékérmét adományozta. — A Szocialista Kultúráért érdemérmét dr. Bolgár Ferencné, Darabos Pálné, dr. Fallenbüchl Zoltán, Fejes Józsefné, Hervay Ferenc, Horváth Lajosné Izsó Lívia, Karácsonyi Rózsa, Karakas Péterné, dr. Lakatos Lászlóné, Nagy Zoltán, Rosta Lajosné, Schneller Károly, Zséli Lászlóné, a Kiváló Munkáért érdemérmét Ballagó Lászlóné, Bán Katalin, Both Magdolna, Debreczeni Károlyné, Deutsch Dávid, Divényiné Váradi Zsuzsa, Dobai Miklósné, Gyimesi Pál, Horváth

Józsefné, Horváth Tiborné, Kamondi Antal, Kiszely Olivérné, Kocka Katalin, Koroknai Ákosné, Krizka Györgyné, dr. Losonczy Andrásné, Maróthy Jánosné, dr. Németh S. Katalin, Pap Zoltán, Plihál Katalin, Révay Rita, Savanyó Rezsóné, Sutka Istvánné, Szász Andrásné, Szép Sándorné, Tolnay Lászlóné, Velich Sándorné, Veöreös Enikő kapták.

Kutató- és fejlesztő munka, kiadványi tevékenység

Tudományos tevékenységünk szempontjából az év legkiemelkedőbb eseményének a kulturális miniszter 101/1980. sz. KM rendeletét kell tekintenünk, amely a kutató-fejlesztő munkát végző tudományos dolgozók egységes követelményrendszeréről és továbbképzéséről rendelkezett, és ennek kapcsán — más intézményekkel együtt — az Országos Széchényi Könyvtár is kutatóhellyé nyilvánította. Így a Nemzeti Könyvtár megkapta tudományos jellegének megtisztelő, hivatalos elismerését, amely kutató-fejlesztő tevékenységének további erősítésére, e munka feltételeinek fokozott megteremtésére kötelezi. Ez a változás, amely természetesen nem máról holnapra következik be, a jövő szempontjából meghatározó lesz.

Ugyancsak az év folyamán — a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. sz. tvr. végrehajtásáról intézkedő rendelet alapján — megtörtént egyes könyvtárak tudományos könyvtárrá minősítése, közöttük az Országos Széchényi Könyvtár is.

A *Történelmi és kulturális hagyományaink, emlékeink komplex kutatása* c. tervezett főirány anyagi keretéből immár harmadik, de sajnos utolsó évében könyvtárunk jelentős támogatást kapott, viszont az előző évi maradvány felhasználhatóságára, illetve az 1980-as keret meghatározására vonatkozó döntések — mint eddig mindig — elkésve születtek meg. Ez a körülmény szükségszerű bizonytalansághoz vezetett, a folyamatos, nyugodt munkaszervezést és végzést nehezítette, gátolta.

Ennek ellenére is sikerült több területen előrelépni. Megjelent az egyházi könyvtárak kéziratkatalógusainak első kötete, nyomdába került a második és kézirat formában további kettő áll készen. E keret lehetőségeire támaszkodva adhattuk nyomdába Berlász Jenő művét, az OSZK történetének első kötetét, amely az intézmény munkáját és a magyar művelődésben betöltött szerepét az alapítástól kezdve egészen a kiegyezésig tudományos igényességgel mutatja be.

Jelentős haladást könyvelhetünk el a sajtóbibliográfiai munkálatokban is, mind az 1921 és 1944 közötti hazai kiadványok számbavételével és részletező leírásával, mind pedig a két világháború közötti romániai magyar sajtó eddigi bibliográfiájának és saját nyilvántartásunk kiegészítésével. 1980-ban a főirány keretében kezdődtek meg és hoztak figyelemre méltó eredményt a *Magyar színházi ikonográfia* munkálatai.

A könyvtár munkatervébe foglalt kutatói tevékenység is számos pozitívumot tud felmutatni. Az év végére megjelent a *Magyar Könyvészet 1921–1944* első (voltaképpen 7.) kötete, amely a két világháború közti korszak magyar irodalmi termését mutatja be. A hézagpótló nemzeti bibliográfia közreadásának tudományos jelentőségét aligha kell hangsúlyozni, de a magas szintű munkát, amely a művet jellemzi, itt is ki kell emelnünk. E nagy

bibliográfiai összefoglalás második kötete (a 6.), amely a nyelvészeti, világ-irodalmi műveket és irodalmi sorozatokat öleli fel, 1980 végén már nyomdába került. Elkészült és 1981-ben nyomdába adható az 1961—1975-ös ciklus-bibliográfia első kötete is.

Megjelent a *Magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiájának* második, az 1977-es tárgyév anyagát feltáró kötete. A latin kódexek kiegészítő katalógusának munkája befejezéséhez közeledik, tovább folytatódott az RMNY további köteteinek, valamint az antikva katalógus kiadásra való előkészítése is. A RISM munkálatok tervszerűen haladtak.

Nem kisebb a jelentősége — éppen a vári felköltözéssel párhuzamosan megújítható — könyvtár kutató-fejlesztő tevékenységének a fejlesztés kategóriájába tartozó része sem, amely természetesen nem nélkülözi a kutatás kritériumait. (Erre vonatkozólag l. a Fejlesztés. Számítógépesítés. Részvétel az országos és nemzetközi információs rendszerekben c. fejezetet.)

A könyvtár kutató-fejlesztő tevékenységének segítésére hivatott bizottságok tevékenységéből említést érdemel a Tudományos és Közművelődési Bizottságnak a kutatási főirány keretében végzett munkájáról való vitája, a könyvtártörténeti kutatások támogatásáról szóló határozata, a Keresztury jutalom odaítélésében kifejtett aktív közreműködése, a kutató-fejlesztő munkát végző tudományos dolgozók egységes követelményrendszeréről és továbbképzéséről szóló miniszteri utasítás megbeszélése. A Bizottság elnöke, dr. Havasi Zoltán, az illetékes vezetők közreműködésével elkészítette a könyvtár ötéves tudományos tervét és javaslatokat dolgozott ki a kutatóhelyé nyilvánított könyvtár dolgozóinak tudományos besorolására is. (E két tervezet 1981-ben készült el végleges formában.)

A Hungarika Koordinációs Munkabizottság a két világháború közti *Magyar Könyvészet* néhány kérdésében, illetve a kurrens hungarika-regisztráció és -tájékoztatás jövője problémakörében fogalmazta meg véleményét.

A Könyvtártechnológiai és -fejlesztési Bizottság az év során tartott két ülésén (mindkét alkalommal Fügedi Péterné előterjesztésében) megvitatta az MNB rendszer továbbfejlesztésével, a könyvtári szabványosítással, az OSZK gépi bázisának gondjaival, a Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa automatizálásának előkészületeivel kapcsolatos problémákat, valamint a gépesítés 1980. évi eredményeiről és 1981. évi terveiről szóló beszámolókat.

1980 végén az OSZK pártszervezete bizottságot küldött ki az intézmény kutatási fejlesztési munkájának megvizsgálására.

A kutatónap tevékenység hasonlóan az elmúlt évek gyakorlatához, az intézmény alapfunkcióinak betöltését volt hivatott szélesebb területen támogatni.

1980-ban a könyvtár 76 munkatársa részesült heti 8, — egy-két kivételben heti 4 — órás kutatóidőben, 40 könyvtártudományi kutató összesen 44 téma kidolgozására kapott lehetőséget, az egyéb területek 36 kutatója 40 témával foglalkozhatott. A kutatói gárda év közben egy fővel (és témával) gyarapodott, míg különböző okok (betegség, gyermekgondozási segély, katonai szolgálat, több évre szóló külföldre távozás, illetve nyugdíjazás) miatt 11 kutató 11 témájának kimunkálása maradt félbe, illetve felfüggesztve.

Az év eleji állapot alapján a témák megoszlása: a könyvtártudományi területen jelzett 44 kutatás közül 17 sorolható a fejlesztő tevékenység körébe (gépesítés, szabványosítás, restaurálási eljárások kidolgozása stb.), 27 pedig állományfeltáró és történeti jellegű (kézirat kutatás, könyv- és könyvtártörténet, bibliográfia stb.). A 40 nem könyvtártudományi témából 25 nyelv- és irodalomtudományi, 6 történeti, a többi pedig zenei, esztétikai stb. A 76 kutató közül 38, tehát az együttesnek éppen fele 40 éven aluli. A fiatalok között vannak azok is, akik egyetemi disszertációjukon dolgoznak. (A 12 fős csoportból 1 könyvtártudományi, 11 egyéb témából kíván doktorátust szerezni.)

Amíg 1979-ben három tanulmány (ebből egy bibliográfia) érkezett a Keresztury-pályázatra, addig 1980-ban már 9 munkát adtak be az intézmény dolgozói. Ebből kettő nem érte el a kívánt terjedelmet, így érdemi elbírálásra hét mű került. Jutalmazásra méltónak két tanulmányt és egy bibliográfiai összeállítást ítélt az intézmény vezetősége: Kovács Ilona, Kamarás István, illetve Kiss Dénesné és Sente Péter közös munkáját.

Az egyéni kutatások eredményeit általában a publikációk hitelesítik. Ez évben több könyv, 89 tanulmány és számos kisebb publikáció, ill. előadás fémjelzi munkatársaink tudományos tevékenységét.

Könyvtárunk 1978-as évkönyve, amely az intézményi beszámolók mellett 17 tanulmányt is tartalmaz, az év végén jelent meg.

Kiadványi munkánkban a szokottnál is nagyobb nehézségekkel kellett szembenéznünk. Házi sokszorosítási kapacitásunk a Sokszorosító üzem jelenlegi elhelyezésében lényegesen nem fokozható, sokáig bizonytalan volt, hogy a kutatási főirányból való részesedésünkre építhetjük-e egyes kiadványaink megjelentetését, másokra pedig egyáltalán nem volt fedezet. Év közben sikerült két kurrens kiadványunk terjedelmét csökkenteni, így az év utolsó hónapjaiban nagyobb munkák sokszorosítására több időt lehetett fordítani. A lemezkészítő és nyomógépek jobb kihasználtságát azzal is sikerült fokozni, hogy bevezettük a körlevelek, jegyzékek és egyéb hasonló nyomtatványok modern és igényes stencil-eljárással történő előállítását. Ugyanakkor megkaptuk a kutatási főirány terhére előállított kiadványok (*A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája; A magyarországi egyházi könyvtárak katalógusai I. kötet*) nyomtatásához igényelt összeget. A *Magyar Könyvészet 1921–1944* előállítási költségeit a Művelődési Minisztérium Könyvtári osztálya biztosította, de az ő hathatós segítségükkel tudtuk négy fontos kiadványunkat (köztük két nemzeti bibliográfiai kumulációt és a külföldi folyóiratok lelőhelyjegyzékét) az NPI sokszorosítójában előállíttatni. A reménytelennek látszó kilátások ellenére végülis megjelentettük vagy nyomdába adtuk — az évkönyv kivételével — minden elkészült kiadványunkat és ezzel nagyot léptünk előre, a naprakész helyzet felé.

A Mikrofilmtár 1980-ban két KMK kiadványt mikrofilmlapon jelentett meg. A következő évben mi is fokozottan élhetünk e kiadási formával, ezzel is bővítve sokszorosítási lehetőségünket.

Az a tény, hogy ennyi kiadványunk látott egyszerre napvilágot (többségük az év végén jelent meg), a Kiadványtárat rendkívül nehéz feladat elé állította. A terjesztést az előző évek gyakorlatához hasonlóan, nagyrészt

a Könyvtárellátó útján végeztük, de a PKHI és a Kultúra igényeinek kielégítése, a raktári készletre szóló megrendelések teljesítése továbbra is jelentős időt emészt fel.

Képzés

Dolgozóink szakmai, politikai képzésére ez évben is nagy gondot fordított az intézmény vezetősége, támogatta — bizonyos fokig — a nyelvi képzést is.

A főiskolára, egyetemre jelentkező 10 fiatal közül öt kezdhette meg felsőfokú tanulmányait 1980 őszén. A KMK tanfolyamot végzetek közül tizenöten tették le a SZOT Főiskolán az államvizsgát és szerezték meg ezzel főiskolai képesítésüket.

A házon belüli középkáderképzés, pontosabban a könyvtárkezelői tanfolyam szervezése oly mértékben előrehaladt, hogy a tanfolyam 1981 őszén indulhat.

A restaurátorok képzésének megoldásában jelentős fejlemény, hogy az MM Könyvtárügyi és Szakoktatási osztályaival, valamint a Képző- és Iparművészeti Főiskolával közösen sikerült megteremteni egy kétéves középfokú könyvrestaurátor tanfolyam megindításának feltételeit. A képzés — az OSZK-ban kidolgozott tematika alapján — 1981. szeptemberében indul meg.

A Marxista—Leninista Egyetemen egy dolgozónk kezdte meg, nyolcan folytatták tanulmányaikat, utóbbiak közül öten diplomát is szereztek.

Intenzív nyelvtanfolyamon 4, a korábban elvégzett tanfolyam befejezéseként külföldi nyelvi képzésen 2 dolgozó vett részt. Ugyancsak külföldi nyelvi továbbképzésre adott lehetőséget egy egyhónapos olaszországi ösztöndíj.

A nyelvtanulás általában egyénileg történik, de a KISZ szervezésében tovább élt a házon belüli latin nyelvkör, és más, kezdő és haladó tanfolyamok is indultak.

Továbbképzés

A szakmai továbbképzés keretében munkatársaink részt vettek a KMK által szervezett tanfolyamokon. (Osztályozás, koordinált indexelés, a hírlap-és folyóiratárak kezelése.)

Rendkívül hasznosak az osztálykeretekben folyó és tematikájukban az aktuális kérdésekhez, a végzett munkához kapcsolódó továbbképzési alkalmak. Közülük az alábbiakat emeljük ki: A Régi Nyomtatványok Tárában többek között az állománygyarapítás speciális szempontjait, az állományvédelemmel összefüggő kérdéseket vitatták meg az osztály dolgozói. Az MNB Szerkesztőségének munkatársai folyamatosan tartottak megbeszélést a napi címleírási problémákról és az új, készülő szabványokról. A Repertórium Szerkesztőség dolgozói ugyancsak szabványokat, illetve tervezeteket tanulmányoztak, de a gyűjtőköri szabályokkal és a tárgyszavazás alkalmazásával is foglalkoztak. A Könyvek Központi Katalógusában a szerkesztési szabályzatot beszélték meg és a példatárban közölt szerkesztési megoldásokat elemezték. Ugyanitt a dolgozók felváltva ismertették az osztályon fel-

lelhető kézikönyveket és azok felhasználási lehetőségeit. Szabványok tanulmányozására, a szakajtó figyelésére és ismertetésére, egyéb kérdések megvitatására, kísérletek folytatására több osztályon fordítottak szervezett formában időt.

Egyének, de több osztály szervezeten is felhasználta a külső továbbképzés lehetőségeit. Változatlanul nagy volt az érdeklődés az MKE Könyv- és Könyvtártörténeti Bizottságának előadásai iránt. A Térképtár dolgozói a TIT Földtudományi szakosztályának, a Geodéziai és Kartográfiai Egyesület Szakmatörténeti és Kartográfiai szakosztályainak, valamint a Magyar Földtani Társulat rendezvényein, előadásain vettek rendszeresen részt. A restaurátorok a MTE SZ megfelelő csoportjának szakmai továbbképző rendezvényeit látogatták, de a TIT „Hogyan restauráljuk levéltári és könyvtári értékeinket” c. sorozat előadásait is meghallgatták, ahol szakértőink, B. Kozocsa Ildikó és Kastaly Beatrix osztályvezetők több előadást tartottak.

Nemzetközi kapcsolatok

A könyvtár egyes osztályai — szakmai tevékenységük során — közvetlen kapcsolatban állnak számos külföldi intézménnyel és nemzetközi szervezettel. Szakirányú munkájuk ismertetésére tehát a megfelelő helyen kerül sor, itt a nemzetközi kapcsolatokról általános összefoglalást és jellemzést adunk.

Az 1980-as év nemzetközi kapcsolatainak — elsősorban a kiküldetéseknek — előkészítését még a szokásosnál is nagyobb körültekintéssel, az anyagi erőforrásokkal való fokozott takarékoság jegyében végeztük el. Sikerült a kiküldetések számát 1979-hez viszonyítva mintegy 11 százalékkal csökkenteni (83 kiutazás 95-el szemben). Fogadási kötelezettségünk nem csökkent lényegesen (mindössze 27 vendégnappal). A Művelődési Minisztérium Könyvtári osztálya támogatásának köszönhetjük elsősorban, hogy legfontosabb feladatunk, a hungarikakutatások terén lényeges csökkentésnek nem kellett bekövetkeznie. Viszont kevesebb lett a tapasztalatcsere jellegű tanulmányút, mivel szocialista viszonylatban a konferenciákon való részvételeket is több esetben ezek rovására kellett biztosítanunk. (Részletesen: 11 tanulmányúti és 3 hungarikakutatással volt kevesebb az ez évi kiutazási lehetőség, de kettővel több volt a konferenciákra utazók száma.) Az MM központi keretéből kapott hét kiutazási lehetőséget (Románia kivételével) hungarika kutatásra használtuk fel.

Együttműködésünk a szocialista országokkal a közös információs rendszerek (NTMIR, Interinformkultúra) és a nemzeti könyvtári együttműködés kereteiben folyt. A szabványosításban és az Időszaki Kiadványok Automatizált Regisztrációs Rendszerében (IKARR) ez évben is tevékenyen részt vettünk. Az Interinformkultúra keretében együttműködési megállapodást kötöttünk a rendszer moszkvai központjával és megkezdtük a kölcsönös adatcserét. A nemzeti könyvtári együttműködésnek is egyre több kézzelfogható eredménye van: a Lenin könyvtár szerkesztésében megjelent a közösen létrehozott *Szocialista országok központi katalógusai* c. kiadvány. A közös tudományos munka keretében *A könyvtárügy és bibliográfia külföl-*

dön c. sorozat 1980-as kötetében látott napvilágot dr. Havasi Zoltán főigazgatóhelyettes *A nemzeti könyvtár sajátosságai a szocialista társadalomban* c. tanulmánya. Aktívan működött az állománygyarapítással foglalkozó szakértői bizottság: az általuk előkészített dokumentum az IFLA 1981-es konferenciáján kerül megtárgyalásra a nemzeti könyvtári szekcióban. A könyvtárközi kölcsönzéssel és a központi katalógusokkal foglalkozó szakértők kétévenkénti konferenciáját ez idén Berlinben tartották, ahol mindkét OSZK kiküldött előadással szerepelt.

A szocialista országokkal való egyéb kapcsolataink az államközi kulturális munkatervekben és az intézményközi megállapodásokban rögzített keretek között folytak. Ez idén első ízben került sor a kievi Ukrán Szocialista Köztársaság Központi Könyvtárával közvetlen kapcsolatfelvételre, ill. személycserére. Egy hétig könyvtárunk vendégei voltak az Ukrán Kulturális Minisztérium Könyvtári osztálya vezetője és a Központi Könyvtár igazgatója. Hosszabb előkészítő tárgyalás után együttműködési megállapodást kötöttünk a kassai Állami Tudományos Könyvtárral. A tárgyalás befejező szakasza és az aláírásra a kassai Állami Tudományos Könyvtár igazgatójának vezetésével háromfős delegáció érkezett Budapestre. Az intézményközi kapcsolatok személyes megbeszélésére került sor Újvidéken (Matica Srpska), Pozsonyban (Egyetemi Könyvtár) és Mártonban (Matica Slovenska).

A szocialista országokkal való államközi kulturális egyezmények öt éves szakasza (1976/80) az idei évvel zárult. Az új államközi egyezményekhez főhatóságunk részére kidolgoztuk javaslatainkat.

1980-ban a szocialista országokba összesen 54 munkatársunk utazott, az onnan fogadott könyvtárosok száma 26 fő, 229 vendégnapra.

A tőkés országokba 29 munkatársunk utazott, közülük 9-en vettek részt különböző szakmai tanácskozásokon, konferenciákon, heten előadást is tartottak, ill. a tanácskozást vezették (ISDS). Az Országos Ösztöndíj Tanács által juttatott ösztöndíjas kiutazások száma az eddigi legmagasabb volt (13) s olyan fontos szakterületeket érintett, mint hungarikakutatás, könyvtárgépesítés és restaurálás. Első ízben történt vezetői szintű, hivatalos kapcsolatfelvétel a párizsi Nemzeti Könyvtárral. A finnugor szakemberek idei kongresszusa alkalmából alakult meg a finnugor anyagot gyűjtő könyvtárak nemzetközi bizottsága, amelyben könyvtárunk is szerepet vállalt. A megélenkülő osztrák–magyar kapcsolatokat jelzi az a két kiállítás, amelyre könyvtárunk is értékes dokumentumokat kölcsönzött. A Halbtorn-i Mária Terézia kiállítás megnyitására Havasi Zoltán főigazgatóhelyettes vezetésével osztrák meghívásra 3 fős küldöttség utazott, majd ugyancsak három munkatársunk vett részt és tartott előadást a Mária Terézia halála 200 éves évfordulóján rendezett tudományos ülésszakon Kismartonban (Fallenbüchl Zoltán, Fried István, Patay Pálné). Az Osztrák–Magyar Irodalomtudományi Vegyesbizottság ülésén Bécsben Vizkelety András vett részt és tartott előadást az OSZK Kézirattárának „Austriaca”-jellegű anyagáról. Borsa Gedeon az Osztrák Könyvtáros Egyesület meghívására az egyesület évi konferenciáján vett részt és tartott előadást.

Kiemelkedő eseménye volt az 1980-as évnak a Magyarok Világszövetségével és a Magyar Könyvtárosok Egyesületével közösen rendezett budapesti találkozó a külföldön élő magyar könyvtárosok egy csoportja részére,

augusztus 11—15. között. A 11 különböző országból (USA 16, Anglia 4, Ausztria, Dánia, NSZK 3—3, Franciaország, Svédország, Kanada 2—2, Norvégia, Argentína, Ausztrália 1—1) érkezett 38 magyar, ill. magyar származású könyvtáros tájékoztatást kapott a magyar könyvtárügy jelenlegi helyzetéről, a külföldön található magyar gyűjteményekről, valamint az együttműködési lehetőségekről. A hazai könyvtárosok 24 előadást hallhattak külföldi kollégáiktól a következő kérdéskörökben: a külföldi könyvtárakban levő magyar könyvgyűjtemények és azok feltárása, ill. fejlesztése; hungarikagyűjtés és regisztrálás; az információcsere lehetőségei, különös tekintettel a hungarikaprogramra; számítógépesítés a könyvtárakban; a külföldön élő magyarság anyanyelvi olvasásának, az anyanyelv megtartásának problémái. Vendégeink látogatást tettek az OSZK-ban, az MTA könyvtárában és az Országgyűlési Könyvtárban, majd vidéki körútjuk során résztvettek az MKE szombathelyi vándorgyűlésén, megtekintették a szombathelyi megyei és a pannonhalmi főszékesegyházi könyvtárat. A nagy sikerű találkozó közös ajánlások elfogadásával ért véget.

A nemzetközi szervezetek közül az IFLA éves konferenciáján takarékosági okokból nem képviseltethettük a nemzeti könyvtárat. Az IFLA egyes szekcióival levelezési, adatszolgáltatási szinten tartottunk kapcsolatot. Szakértőink két, az UNESCO által támogatott nemzetközi szemináriumon vettek részt és három előadást tartottak (Prága, ill. Budapest). Az ISO-nak egy (párizsi) konferenciáján vettünk részt, míg az AIBM-ben való részvételünk — mint már előző években is — a RISM-munkálatokra szorítkozott. Tájékoztatói szintű kapcsolat volt az IASA, IADA, SIBMAS tekintetében. Új kapcsolat-felvételnek számít az IPC (Institut of Paper Conservation) Cambridge-i nemzetközi konferenciáján való részvétel (Kastaly Beatrix). — Kiemelkedő részvételünk ezúttal is az ISDS (International Serials Data System) nemzetközi információs szervezetben volt, ahol az ez évi párizsi közgyűlés (ápr. 22—23.) Szilvássy Zoltánnét, az eddigi alelnököt kétéves időtartamra az Igazgató Tanács elnökéül választotta. E megítéssel megbízás elismerése a könyvtárunkban sok év óta folyó magasszintű elméleti munkának, ugyanakkor fontos pozíciót jelent a szocialista államoknak. Szilvássy Zoltánné az említett közgyűlésen kívül részt vett, ill. vezette az ISDS Igazgató Tanácsának 8. ülését (Párizs, ápr. 24—25) és ugyanezen testület elnökségi ülését (Párizs, nov. 18—19.).

1980-ban hivatalosan voltak külföldön: a) szocialista országokkal kötött kulturális egyezmény, ill. intézményközi megállapodások személycseréje keretében tanulmányúton voltak, vagy tapasztalatcsere látogatást tettek: Bulgáriában Horváth Gabriella; Csehszlovákiában Borsa Gedeon, Dömötör Lajosné, Heltai János két ízben, Kricsfalussy Lászlóné, Mártonffy Attila, N. Rácz Aranka, Németh S. Katalin, Pusztai Istvánné, Somkuti Gabriella, Vásárhelyi Judit, Zséli Lászlóné, Zsigmondy Árpádné; Jugoszláviában Bor Kálmán, Borsa Gedeon, Fried István, Kiszely Olivérné, Koroknai Ákosné, Németh Mária, Óvári Sándor, Vásárhelyi Judit két ízben, Z. Héjjas Eszter; Lengyelországban Antónia Zsuzsanna, Bán Katalin, Murányi Róbert Árpád, Szabó Géza, Velencei Katalin; NDK-ban Fejes Józsefné, Óvári Sándor, Patay Lászlóné, Soltész Zoltánné, Vízkelety András; Romániában Komjáthy Miklósné; Szovjetunióban Losonci Andrásné, Nagy Zsoltné;

b) Ösztöndíjas tanulmányúton voltak szocialista országokban: Csehszlovákiában Heltai János, Patay Pálné, Plihál Katalin; Lengyelországban Murányi Róbert Árpád. c) Ösztöndíjas tanulmányúton voltak nyugati országokban: Ausztriában Nagy László; Belgiumban Soltész Zoltánné; Franciaországban Havasi Zoltán; Görögországban Karsay Orsolya; Olaszországban Galamb Györgyné, Németh Gabriella, Török Sára; Spanyolországban Kastaly Beatrix; USA-ban Szűcs Jenőné. d) Kongresszuson, ill. konferencián vettek részt szocialista országokban: Csehszlovákiában Ferenczy Endréné (Prága—Hradec Kralové, állományépítési konferencia a szocialista országok nemzeti könyvtárai közötti együttműködés keretében); Fügedi Péterné és Sipos Márta (Prága, UNESCO könyvtárgépesítési konferencia); NDK-ban Ferenczy Endréné (Lipce, kötelempéldány szakértők értekezlete a szocialista országok nemzeti könyvtárai közötti együttműködés keretében); Kastaly Beatrix (Lipce, könyv- és papírrestaurálási szeminárium); Kondor Imréné és N. Rác Aranka (Berlin, a központi katalógus és a könyvtárközi kölcsönzés szakértőinek konferenciája a szocialista országok nemzeti könyvtárai közötti együttműködés keretében); Szovjetunióban Baranyi Olga (Kisinyov, NTMIR—IKARR rendszertanács ülése); Sonnevend Péter két alkalommal (Moszkva, Interinformkultúra konferencia és NTMIR szabványosítási értekezlet); Szilvássy Zoltánné két alkalommal (Kisinyov, NTMIR—IKARR rendszertanács ülése és Moszkva, IKARR—3 információs rendszer átvétele); Szűcs Jenőné (Moszkva, NTMIR szabványosítási szakértői értekezlet); e) Kongresszuson, ill. konferencián voltak nyugati országokban: Angliában Kastaly Beatrix (Cambridge, IPC konferencia; Ausztriában Borsa Gedeon (Krems, Osztrák Könyvtáros Egyesület találkozója); Fallenbüchl Zoltán, Fried István és Patay Pálné (Kismarton, Mária Teréziával foglalkozó tudományos ülés); Vízkelety András (Bécs, Osztrák—Magyar Irodalomtudományi Vegyesbizottság ülése); Franciaországban Szilvássy Zoltánné két alkalommal (Párizs, ISDS közgyűlés és az Igazgató Tanács ülése); f) Egyéb kiutazások szocialista országokba: —; g) Egyéb kiutazások nyugati országokba: Ausztriába Fallenbüchl Zoltán, Havasi Zoltán és Patay Pálné (Halbturn, a Mária Terézia-kiállítás megnyitása); Vízkelety András és Z. Héjjas Eszter (Admont, kiállításra kölcsönzött dokumentumok kísérése, ill. visszahozatala); Finnországba Ferenczy Endréné és Hajdú Lívia (Helsinki, a Magyar Intézet Könyvtárának megnyitásra való előkészítése); Franciaországba Balázsovics Mihály (Párizs, a „Párizsi Magyar Műhely” irodalmi társaság találkozója); Olaszországban Ferenczy Endréné (Róma, kiállításrendezés és ellenőrzése a római Magyar Intézetben), Tóth Sándorné (Róma, könyvtárrendezés a Magyar Intézetben); Spanyolországba Kozocsa Ildikó (restaurálási tapasztalatcsere); Svájcba Kunszabó Ferenc (Genf, kutatóút, előadás tartása).

Vári épület

Az 1979-ben elkészült berendezési tervdokumentáció alapján a KÖZTI — a könyvtár állandó konzultációja mellett — tovább folytatta az egyes bútorok és berendezési tárgyak, illetve azok típusainak megtervezését. Ezzel párhuzamosan a könyvtár felmérést készített azokról a meglévő és a

Várba való felköltözésig még beszerzendő berendezési tárgyokról — ideértve a gépi berendezéseket is — amelyek a Várba felvihetők lesznek.

Elkészült az új épület belső forgalmának, közlekedési, zárási és ellenőrzési rendjének szabályozási terve.

Az épületnek és berendezésének 1982. év végére várható befejezésére való tekintettel — ami az 1983-ban történő beköltözést jelenti — valamennyi főosztályvezető, a párttitkár és az MM Könyvtári osztálya képviselőjének bevonásával kibővült Várbizottság megkezdte a felköltözés lebonyolításához szükséges előkészítő munkálatok megszervezését, számba vette az elvégzendő munkákat, kijelölte a felelős szakvezetőket és meghatározta az egyes munkák elvégzésének határidejét. Behatóan tárgyalta a Várbizottság az Olvasószolgálat várbeli működésének rendjét.

Gazdálkodás, elhelyezés, beruházás, felújítás

Gazdálkodási feltételeink a beszámolási időszakban nem változtak. Ennek eredményeképpen az alapvető szakmai feladatok ellátásának személyi és tárgyi feltételei változatlan színvonalon biztosítva voltak. Elhelyezési körülményeink azonban az ismert adottságok (a zsúfoltság, a szétszórtság, az épületek műszaki állagának fokozatos romlása stb.) miatt mindinkább akadályozzák a működés zavartalanágát.

Beruházási tevékenységünk egyrészt a Törökbálinton épülő tároló könyvtár létesítésével, másrészt a gépberuházások megvalósításával összefüggő feladatok végzésére irányult. A tároló könyvtár építésének befejezése, a technológiai berendezés tervezése és kivitelezése még a következő évre áthúzódott. A raktárterület felét egyébként miniszteriumi rendelkezésre — a Magyar Állami Operaház épületének rekonstrukciójával összefüggésben — 1984 végéig díszlettárolás céljára kellett átengednünk.

Az építési célra szolgáló felújítási keret nem teljes egészében került felhasználásra. Ez főként a Budavári Palotába költözés időpontjával összefüggő bizonytalansági tényezőkre, továbbá az előre nem látható körülményekből adódó kényszerítő okokra vezethető vissza. Az utóbbi vonatkozásban a tűzkár miatt helyreállítandó V. ker. Perczel Mór u. 3. számú bérleményünk, az V. ker. Guszev u. 1. számú bérleményünkben működő Sokszorosító Üzem és Könyvkötészet és a műemlékkönyvtáraink felújítása érdemel külön említést. A VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. számú épületünk eredetileg betervezett homlokzati felújítása viszont — a Budavári Palotába költözés szóban bejelentett közeli időpontjára való tekintettel — elmaradt. Az V. ötéves tervidőszakra szóló felújítási tervünk elgondolásai közül az V. ker. Rosenberg házaspár u. 6. számú bérleményben egyebek közt a fűtőkorszerűsítést, az üvegtető és a szellőzőberendezés átépítését valósítottuk meg.

Összeállította: *Somkuti Gabriella*

*Az Országos Széchényi Könyvtár
dolgozói 1980-ban*

A) KÖNYVTÁR

Főigazgató

Dr. Jóború Magda
a neveléstudományok kandidátusa

Főigazgató-helyettesek

Fábry György gazdasági igazgató
Dr. Havasi Zoltán
az irodalomtudományok kandidátusa
Óvári Sándor igazgató
Zircz Péter

Fősztályvezetők

Dr. Ferenczy Endréné
Fügedi Péterné
N. Rácz Aranka
Dr. Pajkossy György

Fősztályvezető-helyettesek

Dr. Hernády Dénes
gazdasági igazgatóhelyettes
Ónódy Miklós

Osztályvezetők

Belitska-Scholtz Hedvig
Beöthy Bertalanné
Dr. Bikich Györgyné
Dr. Borsa Gedeon
Fejes Józsefné
Gyulai Árpád
Kastaly Beatrix
Dr. Kecskeméti István
Dr. Komjáthy Miklósné
Dr. Kondor Imréné
Kovács Ilona

Kovács József
Malomsoki János
Dr. Markovits Györgyi
az irodalomtudományok kandidátusa

Mészáros Pálné
Milhoffer Alajos
Mohor Jenő
Dr. Németh Mária
Dr. Patay Pálné
Rakovszky Istvánné
Dr. Ráduly Márta
Rosta Lajosné
Soltész Zoltánné dr.
Somkuti Gabriella
Sonnevend Péter
Szilvássy Zoltánné
Dr. Szűcs Jenőné
Dr. Tóth Lajos
Tótkés Lászlóné
V. Dr. Windisch Éva
a történelemtudományok kandidátusa

Dr. Vekerdi József
a nyelvtudományok doktora
Dr. Wittek Lászlóné
Dr. Wix Györgyné

Osztályvezető-helyettesek

Baczoni Tamásné
Bor Kálmán
Dr. sillag Lászlóné
Gajtkó Éva
Dr. Hegedűs Károly
Jávor Péterné
Karácsonyi Rózsa

Mártyán Gyuláné
Dr. Nagy Zsoltné
Rohács Ervin
Schneller Károly
Tamás Péter
Dr. Ürögdi Györgyné

Főmunkatárs I.

Dr. Balogh György csop. vez.
Dr. Batári Gyula
Berlász Piroska csop. vez.
Dr. Borsos Józsefné csop. vez.
Dr. Fallenbüchl Zoltán
Darabos Pálné
Dr. Fried István
az irodalomtudományok kandidátusa

Galamb Györgyné
Hervay Ferenc
Dr. Kelecsényi Gábor
Dr. Kemény G. Gábor
az irodalomtudományok kandidátusa

Kiszely Olivér
Miklóssy János csop. vez.
Miklóssy Jánosné csop. vez.
Mikó Lajosné
Murányi Róbert
Papp Ferencné csop. vez.
Pap Zoltán
Sipos Márta csop. vez.
Somogyi Pálné
Dr. Spira Györgyné
Dr. Szauder Józsefné
Szöllősy Éva csop. vez.
Dr. Vizkelety András
az irodalomtudományok kandidátusa
Zágonyi Ilona csop. vez.
Zöldi Péter
Zsemberi Anna

Főmunkatárs II.

Balogh Judit
Botka Ferencné csop. vez.
Dr. Divényiné Váradi Zsuzsa
csop. vez.
Dömötör Lajosné
Froemel Károlyné csop. vez.
Dr. Horváth Istvánné
Dr. Illyés Katalin

Juhász Lászlóné
Karakas Péterné csop. vez.
Kiszely Olivérné
Kovács Istvánné dr.
Kunzabó Ferenc
Lengyel Istvánné
Dr. Melczer Tibor
Nagy Lajosné
Sándor Ernő
Szász Andrásné
Szegedy-Maszák Mihályné
Dr. Szegletti Ildikó
Tóth Sándorné dr.
Vavrinecz Veronika csop. vez.
Dr. Vlastaris Orsolya
a nyelvtudományok kandidátusa

Szakalkalmazott I.

Antónia Zsuzsa
Bácskai Istvánné
Baranyi Olga
Dr. Bálint Tiborné
Dr. Beck Ivánné
Bellágh Rózsa
Dr. Burián Ignácné
Butor Veronika
Dr. Csecserits Istvánné
Dérczy Péter
Fülep Katalin
Grallert Izabella
Gróh Gáspár
Gróh Gáspárné
Gulyás Gabriella
Haydené Kis Zsuzsanna
Dr. Heltai János
Horváth Gabriella
Illy Lászlóné
Juhász Katalin
Kamondi Antal
Kiss Dénesné
Dr. Koroknai Ákosné
Kökőssy Gabriella
Dr. Kunszt Zoltánné csop. vez.
Kürti Lászlóné Kiss Éva
Lancsák Zsuzsanna
Dr. Lichtmann Tamás
Dr. Maróthy Jánosné
Melegh Elek

Morvai Zsuzsanna
Muzslay Lászlóné
Müller Rodica
Nagy László
Nagy Zoltán csop. vez.
Németh Gabriella
Neumayer Katalin
Dr. Németh S. Katalin
Orbán Emőke
Patay Lászlóné
Pavercsik Iona
Perczel Erzsébet
Péterffy Judit
Plihál Katalin
Dr. Réti Lászlóné
Révai Zsuzsa
Sára Ágnes
Sárkány Mihályné
Dr. Simon Miklósné
Sonnevend Péterné
Sövény Zoltán
Süle Gábor
Szalai Gindl Rozália
Szente Péter
Takács Jánosné
Tolnai Lászlóné
Dr. Tornya Alice
Tóth Árpád
V. Dr. Écsedy Judit
Vajda Gábor
Dr. Vásárhelyi Judit
Dr. Velenczei Katalin
Veöreös Enikő
Dr. Wojtilla Gyuláné
Zana Ferenc
Zarnóczkiné Héjjas Eszter

Szakalkalmazott II.

Babucsik Péter
Bánáti Istvánné
Biegelbauer Pál
Bódás Éva
Borsányi Ferenc
Deli Györgyné
Demény Ottóné
Dobai Miklósné
Falvainé Szabó Edit
Farkas Ágnes

Gál Júlia
Gyimesi Pál csop. vez.
Heissler Donátné Soós Ágnes
Hoffer Rezsóné
Homor Ferenc
Horváth Gyuláné
Horváth Lajosné csop. vez.
Horváth Tiborné
Kasánszky Zsombor
Kausay Tiborné csop. vez.
Kálóczy Lajosné
Kocsy Lászlóné
Dr. Losonci Andrásné
Magyar Miklósné
Marillai Zsuzsa
Nemeshanyi Hubáné
Orvos Mária csop. vez.
Óvári Gézáne
Pál Ágnes
Dr. Pálinkás Györgyné
Palotás Endréné
Pócsi Árpádné
Révay Rita
Sajtós Endre
Samariay-Leölkés Katalin
Dr. Sándor Istvánné
Simon Jánosné
Somogyi Lajosné
Somogyiné Gál Katalin
Sopronyi János
Dr. Susánszky Zoltánné csop. vez.
Szabó Ervin csop. vez.
Szárász Györgyné
Szelesi Rózsa
Szőnyi Éva
Toma Imréné
Tomits Ottília
Urbán Gusztávné
Velich Sándorné
Dr. Vissi Gézáne
Wolf Magdolna
Záhony Éva
Zsigmondy Árpádné

Szakalkalmazott III.

Appel Károlyné
Balogh Andrásné
Bálint Nagy Tünde

Bánfi Szilvia
Bán Katalin
Bászler Katalin
Beleznai László
Béres Deák Lászlóné
Bókay Béláné
Borsa Zsófia
Borsányi Ferencné
Both Magdolna
Branda Gyuláné
Csucs Dalma
Czigler Mária
Dr. Debulay Imréné csop. vez.
Farnady Lívია
Fodor Éva
Földessy Péter
Frank Ágnes
Gabányi Gézáne
Galaba Irén
Gál Ágnes
Gálos Gáborné
Gyorgyevics Tamásné
Hausenblasz Róbertné
Herke Péter
Hernádi Lászlóné
Holtzinger Gáborné
Horváth Pál
Horváthné Payer Berta
Dr. Jáky Lászlóné
Kaibinger Károlyné
Kalocsai László
Kálmán Péterné
Kereszturyné Jónás Mária
Kis Elemérné
Kiss Jenőné
Kozák Miklósné
Kricsfalussy Lászlóné
Lovászné Vona Katalin
Malek Magdolna
Dr. Nyáry Gálné
Papp Andrásné
Papp Sámuelné
Pásztor Rezsőné
Pulayné Szucsák Katalin
Ravasz Erzsébet
Dr. Rózsa Miklósné
Somorjai Olga
Somogyvári Gyula

Szalay Márta
Szénási Lászlóné
Szóts Endréné
Takács Béláné
Tóthné Székely Ágnes
Dr. Vajda Tádéné
Vajnai Sándorné
Varga Lajosné
Vizsolyi Gyuláné
Vladár Edit
Zölde Kornélia

Szakalkalmazott IV.

Antal Edit
Ábry Béláné
Ács Istvánné
Bácsvári Anna
Barsin József
Bárdosy Éva
Belencsik Lajos
Benkő József
Bleicher Ferencné
Borsányi Zsuzsanna
Csajkovits Józsefné
Gazdag Tibor
Gömbös Lajosné
Haász Erzsébet
Hermány Csabáné Szatmári
 Beatrix
Hódy János
Jáger Judit
Kádár László
Kisfaludy Puha Györgyi
Koczkás Zoltánné Bozzay Éva
Kókay Péterné Horváth Orsolya
Korber Károlyné
Lányiné Hajdú Lívია
Mártonffy Attila
Dr. Pál Albertné
Pataki Gáborné Körös Sarolta
Prepeliczay Györgyné
Radnóti György
Reichenberger Jánosné
Riba István
Sárosi Attila
Sefcsik Gyuláné
Sinkó Pálné
Szilágyi József

Szilágyi Péter
Tarcσαι Gáborné
Tatai András
Tibolya Istvánné
Tölgyesi Lászlóné
Török Sára
Vén Tiborné

Ügyintéző II.

Járvás Andrásné
Mihály Józsefné
Reisenleitner Lajosné

Ügyintéző III.

Balassa Jenőné
Bolgár Tamásné
Einhorn Tiborné
Dr. Erdélyi Istvánné
Gál Mária
Görgeyné Kovács Katalin
Jenei Anna
Kovács b. Istvánné
Dr. Lakatos Lászlóné
Lőrinczné Juhász Márta
Dr. Lugosi Andorné
Mencsik Pál
Nemere Zoltánné
Pap Béláné
Radics Lajos
Rákóczy Csabáné
Savanyó Rezsőné
Szász Jánosné

Ügyintéző IV.

Jánka Józsefné
Jónás Lászlóné
Mohr Kálmán
Szomolányi Elemérné

Ügyviteli alkalmazott II.

Dr. Kovács Mihályné

Műhelyvezetők

Balázs Ferencné
Deutsch Dávid
Farkas Ottó
Fodor Béla
Gerőly Józsefné
Mürschberger Ferencné
Németh Jánosné

Samkó Ferencné
Schmidka Ferenc
Stroh Tamásné
Szabó Istvánné
Tábori Györgyné

Szaktanács I.

Bartókné Hajdú Erzsébet
Csillag Ildikó
Dányi Gyula
Dózsáné Vörösváry Hajnalka
Fazekas Gáborné
Gáspár Istvánné
Gáspár Pál
Grineusz Ferencné
Hollós János
Horváth Miklósné
Horváthné Solymár Ildikó
Hörömpöli Andrásné
Járdai György
Klenczner Lászlóné
Koczka Katalin
Kucska Lászlóné
Kun Miklósné
Mazula Károlyné
Molnár Béla
Murányi Mihályné
Papp Árpádné
Prepelicza István
Pusztai Ervin
Pusztai Istvánné
Reczetár Kálmán
Siklós Gyuláné
Szűcs Károlyné
Tóth Tiborné
Törpényi Lajos
Urbauer László
Zséli Lászlóné

Szaktanács II.

Molnár János
Takács Jenő
Ubornyák Katalin
Urbányi Vilmos

Betanított munkás I.

Balázsovcics Mihály
Balogh Attiláné
Balogh Lóránt

Barnaföldi Gábor
Bartok Péter
Berey Béla
Boda Józsefné
Borsos Attila
Chapó Gertrúd
Deák Sándor
Faltusz Jánosné
Hegyi Andrásné
Holczmüller József
Horváth Józsefné
Inotai István
Kalácska József
Kassai Lajos
Kis Gábor
Kis Gábor (a. n. Kamasz Margit)
Koczkás Zoltán
Kovács Lajosné
Körmendi Miklósné
Krizka Györgyné
Kuczmog Lajosné
Kurecz Antalné
Lőrincz Dezső
Maksa Lajosné
Pataki Gábor
Rásy Árpád
Sági Gábor
Shupka József
Sutka Istvánné
Szép Sándorné
Szita Gábor

Szőke Józsefné
Tiszai István
Trencsényiné Varga Katalin
Vágvölgyi Tamás
Várszegi Róbert

Betanított munkás II.

Balogh Mária
Bán Józsefné
Berey Béláné
Chapó Márkné
Debreczeni Károly
Haas Sándorné
Ernszt Mihályné
Hajdú Sándorné
Hajós Csabáné
Mayer Jánosné
Mészáros Mihályné
Mirki Györgyné
Rosta Jánosné
Scherer Rafael
Szeles Árpádné
Szerdai Tiborné
Tóbiás Jánosné
Urbauer Lászlóné

Gépkocsivezetők

Bagóczy Béla
Kosznovszky Sándor
Rétháti János
Szabó József

B) KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

Főigazgató-helyettes

Papp István

Osztályvezetők

Bereczky László
Gerő Zsoltné
Dr. Kamarás István
Dr. Katsányi Sándor
Pelejtei Tibor
Szente Ferenc

Főmunkatárs I.

Fodor András
Fogarassy Miklós

Dr. Károlyi Zsigmondné

Dr. Kövendi Dénes

Dr. Urbán László

Dr. Urosevics Danilo

a történelemtudományok kandidátusa

Főmunkatárs II.

Gereben Ferenc
Dr. Nagy Attila
Nagy Lajos

Szakalkalmazott I.

Bartos Éva
Bárdosi Mária

Benkő Attiláné
Csapó Edit
Füle Sára
Havas Katalin
Dr. Kenyéri Katalin
Kovács Katalin
Lakatos András
Mándy Gábor
Pál Tiborné
Rác Ágnes
Dr. Skaliczky Józsefné
Szabó László
Szinai Tivadarné
Táborossy Zoltán
Tóth Tibor
Törökné Jordán Katalin
Török Sarolta
Tremkó Györgyné
Vajda Kornél
Varga Ildikó

Szakalkalmazott II.

Bereczky Lászlóné
Cavalloni Gyöngyi

Feimer Ágnes
Freisinger Jenő
Hegyközi Ilona
Herboly Miklósné
Kiglicsné Katona Rita
Kovács Lászlóné
Moór Istvánné
Pázmán Péter
Sarlós Veronika
Szende Lászlóné

Szakalkalmazott III.

Dr. Czinner Tiborné
Jávori Ferencné

Szakalkalmazott IV.

Buza Ágnes
Halmai Szilvia
Szita Julianna

Ügyviteli alkalmazott I.

Kovács Árpádné
Dr. Pákh Tiborné

A KÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYA

I. táblázat

	Állomány 1979. dec. 31.	Gyapodás 1980-ban	Fogyatéék 1980-ban	Állomány 1980. dec. 31.
Könyv ¹	1 940 454	24 234	409	1 964 279
Időszaki kiadvány ²	217 072	5 809	203 ³	222 673
Kézirat	540 377	14 446	—	554 823
Zenemű	114 303	5 844	—	120 147
Térkép	178 441	506	—	178 947
Kisnyomtatvány	2 173 412	47 240 ⁴	—	2 220 652
Szabvány ⁵	52 106	—	4 630	47 476
Szabadalmi leírás ⁵	14 921	—	13 400	1 521
Kép, metszet	243 649	6 023	—	249 672
Mikrofilm neg. (címl. egys.)	72 850	7 531 ⁶	—	80 381
Mikrofilm poz. (címl. egys.)	64 948	4 407 ⁷	—	69 355
Dok. neg. és diafilm (címl. egys.)	11 916	—	—	11 916
Hanglemez, hangszalag	7 727	460	—	8 187
Egyéb dokumentum	21 739	15	—	21 754
Összesen	5 653 915	116 515	18 647	5 751 783

Megjegyzések

1. A könyvraktár állománya 1979. dec. 31-én kötészeti egységben mérve 1 835 825 db volt, 1980. dec. 31-én 1 853 485 db.
2. Az időszaki kiadványok raktári állománya 1979. dec. 31-én kötészeti egységben mérve 255 268 db, továbbá 16 403 db csoportos feldolgozású időszaki kiadvány volt, 1980. dec. 31-én 261 162 db, továbbá 20 298 db csoportos feldolgozású időszaki kiadvány.
3. Továbbá 32 szórványszám.
4. E gyapodás megoszlása: 28 935 kisnyomtatvány és 18 305 csoportos feldolgozású hivatalos és használati kiadvány. (Utóbbiak 1978-ig a könyvállomány gyapodásánál szerepeltek.)
5. Szabványokat, szabadalmi leírásokat az új Gyűjtőköri Utasítás értelmében 1978-tól nem gyűjt a könyvtár, és 1980-ban az 1971-től beérkezetteket is selejtezte.
6. 364 377 filmkocka.
7. 281 506 filmkocka.

AZ 1980. ÉVI GYARAPODÁS A BESZERZÉS MÓDJA SZERINT

Dokumentum	Vétel	Csere	Ajándék	Kötele- példány	Saját előállítás	Összesen
Könyv	3 446	2951	2 844	14 976	17	24 234
Időszaki kiadvány	827	434	481	4 067	—	5 809
Kézirat	13 452	2	990	—	2	14 446
Zenemű	896	25	2 269	2 578	76	5 844
Térkép	10	13	12	471	—	506
Plakát és kisnyomtatvány	1 256	368	9 325	17 982	4	28 935
Hivatali és használati nyomtatvány*	—	—	—	18 305	—	18 305
Kép, metszet	1 801	47	705	3 467	3	6 023
Mikrofilm, neg./címl. egység	—	—	—	—	7 531	7 531
Mikrofilm poz./címl. egység	1	—	—	—	4 406	4 407
Oktató diafilm/címl. egység	—	—	—	—	—	—
Hanglemez, hangszalag	95	8	114	243	—	460
Egyéb	10	—	5	—	—	15
<i>Összesen</i>	21 794	3848	16 745	62 089	12 039	116 515

* Könyv formátumú hivatali és használati nyomtatványok a Plakát- és Kisnyomtatványtár állományában. 1978-ig statisztikailag a „könyvek” rovatában szerepeltek.

A GYŰJTEMÉNYEK HASZNÁLATA 1980-BAN

Olvasóterem forgalma	Használók száma	Használt egységek száma
Beiratkozott olvasók	10 547	
Napi jeggyel olvasók	676	
Központi olvasóteremek		
könyvek	36 585	103 977
időszaki kiadványok	16 309	63 435
Különgyűjtemények		
Kézirattár	1 377	18 946
Régi Nyomtatványok Tára	1 006	3 670
Plakát- és Kisnyomtatványtár	236	240 000
Színháztörténeti Tár	480	68 500
Térképtár	116	2 995
Zeneműtár	762	5 559
Zárolt Kiadványok Tára	1 361	7 403
Összesen	58 232	514 485

A KÖNYVTÁR KIADVÁNYAI

1. *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve.* (Fel. 1978. szerk.: Németh Mária.) Bp. 1980. Egyetemi Ny. 619 l.
2. Fekete Csaba—Szabó Botond: *A Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárának (Debrecen) kéziratkatalógusa. 1850 előtti kéziratok.* Bp. 1979. [1980.] Nyírségi ny. 312 l. [*Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai I.*]
3. *Magyar Könyvészet 1921—1944. A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke.* VII. kötet. *Magyar irodalom.* (Szerk.: Komjáthy Miklósné.) Bp. 1980. 648 l.
4. *Magyar Könyvészet 1974. A Magyarországon megjelent könyvek és térképek szakosított címjegyzéke.* 1—2. köt. (Fel. szerk.: Rajos Ferencné.) Bp. 1980. 1156 l.
5. *Magyar Könyvészet 1976. A Magyarországon megjelent könyvek bibliográfiája.* Bp. 1979. [1980.] 778 l.
6. *A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája 1977.* (Főszerk.: Pajkossy György.) Bp. 1980. 375 l.
7. *Kurrens időszaki kiadványok. A Magyarországon megjelenő időszaki kiadványok bibliográfiája 1977.* (Szerk.: Nagy Zsoltné.) Bp. 1979. [1980.] 278 l.

8. *A zirci Reguly Antal Műemlék Könyvtár.* [Illusztrált tájékoztató. 2. kiadás.] Bp. 1980. 24 l.
9. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Bibliográfiája.* 35. évf. 1—24. szám + éves mutató.
10. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Zeneművek Bibliográfiája.* 11. évf. 1—4. szám.
11. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertórium.* 35. évf. 1—12. szám.
12. *Magyar Folyóiratok Repertórium.* 1976/index.
13. *Hungarika Irodalmi Szemle. Külföldön idegen nyelven megjelent magyar vonatkozású könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája.* 10. évf. 1—4. szám.
14. *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Külföldön magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája.* 8. évf. 1—4. szám + éves mutató.
15. *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek. Országos Gyarapodási Jegyzék.* 1980/1—2. szám.
16. *Az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm jegyzékei. Új sorozat. Szerk.: Ónódy Miklós.*
— *Időszaki kiadványok 1., 2. kiadás,*
— *Időszaki kiadványok 3.*
17. *OSZK Híradó.* 23. évf. 1—12. összevont számok.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БИБЛИОТЕКИ ИМ. СЕЧЕНИ В 1980 Г.

Комплектование фондов

Фонд библиотеки в 1980 году увеличился на 24 234 тома книг, 5 809 годовых тома периодических изданий, 14 446 рукописей и 72 026 прочих документов, итого: на 116 515 библиотечных единиц. Мы стремились достичь возможной полноты — по профилю национальной библиотеки — отечественной книжной продукции и иностранных венгерских произведений или же венгерского отношения т. н. литературы-хунгарики. Кроме этого, в связи с иностранной литературой — по традиционному профилю — библиотекой приобретены были только издания справочно-информационного характера и по отдельным гуманитарным наукам (в первую очередь в области языковедения, литературоведения и исторических наук).

Увеличение фонда библиотеки несколько замедлилось конкретно в области приобретения обязательных экземпляров из-за соблюдения при комплектовании более строгих селекционных принципов. В международном обмене скапитулистическими странами в определенной степени дало себя чувствовать ухудшение экономического положения.

Раскрытие фонда. Каталоги

Обработка книг и периодических изданий идет в ногу с комплектованием. В крупных масштабах продолжалась рекаталогизация собраний периодических изданий, начатая в 1976/77 гг. Среди раньше начатых реконструкционных работ закончилась реконструкция читательского алфавитного каталога книг. Нам удалось ускорить работу реконструкции систематического каталога.

Работы по раскрытию содержания специальных фондов направлены частично на обработку текущего комплектования и частично на подготовку предназначенных опубликованию каталогов (каталог „антиква“, каталог латинских кодексов и т. д.). Отдельные специ-

альные фонды (напр. Музыкальное отделение, Отдел истории театра) равняли свою деятельность, выходящую за рамки их фондов, или библиографически-регистрационную работу с аналитическим раскрытием фонда.

Библиографическая работа

В рамках системы Венгерской национальной библиографии постепенно издаются текущие библиографии, отражающие книги, музыкальные произведения, а также анализирующие статьи сериальных изданий. Новоизданные географические карты дважды были освещены в приложении к Библиографии книг. Венгерская национальная библиография, составляемая с 1978 г. на ЭВМ, с тетради № 18/1980 издается фотонабором, а таким образом и ее внешняя форма соответствует международным требованиям. Число записей, введенных с 1978 г. в базу данных Венгерской национальной библиографии, достигло приблизительно 70 тыс.

В течение года вышла в свет годовая библиография текущей венгерской прессы 1977 года. (О новоизданных периодических изданиях постепенно информирует Венгерская национальная библиография.)

В серии „*Magyar könyv-szet*“ (Ежегодник венгерской книги) в 1980 году вышел в свет неизданный до сих пор том за 1974 г., а также том за 1976 г.

Число библиографических единиц, обработанных в квартальных выпусках двух текущих библиографий, регистрирующих литературу-патриотику (Литературный обзор хунгарики, зарубежные издания на венгерском языке), повысилось почти на треть по сравнению с предыдущим годом.

В этом году был издан первый том библиографического цикла „Венгерское книгоиздание 1921—1944 гг.“, регистрирующего полную отечественную книжную продукцию эпохи между двумя мировыми войнами. Из 10 запланированных томов он является седьмым и охватывает венгерскую литературу (произведения по литературоведению и беллетристике). Библиография состоит из 647 страниц и информирует о 25 тыс. изданиях. Ускорились и работы библиографического цикла под названием „Венгерское книгоиздание 1961—1975 гг.“. Первый том издания будет готов к печати в 1981 году.

Находитесь уже в печати и второй том „Старых изданий в Венгрии (1601—1635)“ и продолжается эта работа относительно дальнейших эпох. Продолжалось изыскание в иностранных собраниях экземпляров, изданных в Венгрии в 18 в. Число экземпляров, зарегистрированных нами до сих пор в стране и за границей достигает 125 тысяч. Библиографическая инвентаризация авторов Венгрии и их напечатанных произведений до 1801 г. обогатилась многочисленными новыми данными.

В результате нашей отраслевой библиографической деятельности в этом году вышли в свет первые два тома „Библиографии венгерской литературы и литературоведения“, охватывающей материал за 1976 и 1977 гг.

Работа по изысканию рукописей, сохраненных церковными собраниями Венгрии, вступила в важную стадию: в этом году вышел в свет первый том серии, который содержит в себе библиографические описания рукописей библиотеки реформатской церкви в городе Дебрецен, выпущенных до 1801 года.

Библиотека продолжает принимать участие в работе по составлению международных библиографий, а также в работе информационных систем (RISM, ISDS, MAPCI, IBNB), куда мы систематически посылаем данные по Венгрии.

Отдел по обслуживанию читателей

Записанные в библиотеку почти 10 тыс. читателей посетили ее 58 тысяч раз и использовали на месте около полумиллиона библиотечных единиц. (Такое высокое число использованных единиц объясняется особенностями Собраний плакатов и мелкопечатных произведений и Отдела рукописей, где каждое мелкое печатное произведение или рукопись в форме листа принимается за одну библиотечную единицу).

Число читателей у нас в библиотеке из года в год снижается. Тяжелый и долгий доступ к материалу, находящемуся в отдаленных хранилищах, отталкивает от пользования библиотечной частью читателей. С другой стороны, сама библиотека тоже стремится как можно меньше подвергать свои фонды порче, связанной с постоянной транспортировкой, и ограничить количество читателей кругом научных работников. Приблизительно 60%

фондов книг предоставляется к услугам читателям только на второй или третий день после предварительной заявки. Это тяжелое положение изменится только с новым размещением библиотеки, т. е. после перемещения ее в Будайскую крепость.

В результате ограничения возможности чтения на месте все больше внимания мы уделяем справочно-информационной работе. В области справочно-библиографической работы библиотекой составлялись письменные и устные информации как для пользования внутри страны, так и за границей.

Плохие условия по размещению фонда не дают нам возможности организовывать репрезентативные выставки, однако в ряде случаев нами были предоставлены ценные экземпляры библиотеки для экспонирования на выставках, организованных другими учреждениями. Отдельные экземпляры наших собраний фигурировали многократно на зарубежных выставках.

Кроме читателей, в нашей библиотеке побывало в течение года почти 900 посетителей, половину которых составили иностранцы.

Библиотеки-музеи, находящиеся в ведении нашей библиотеки, в этом году посетило 75 тыс. человек (в Зирце находится библиотека бывшего цистерского аббатства, в Дендеше — библиотека бывшего францисканского монастыря).

Хранение, охрана фонда, репрография

Проблемы в связи с хранением проявляются в первую очередь не из-за нехватки места, а потому что помещения фонда находятся во многих местах. В этом году уже 88 тыс. томов было повреждено перевозкой их туда и обратно.

Мы прилагаем большие усилия к обеспечению охраны фонда: более чем когда-либо нам удалось повысить число переплетенных книг. Исправление и реставрация продолжались в существовавших до сих пор рамках, объем работы наших цехов — в первую очередь из-за недостатка места — повысить невозможно. К сожалению, настоящий темп работы неудовлетворителен по сравнению с количеством материала, предназначенного для реставрации.

В рамках программы микрофильмирования библиотеки, целью которой является охрана фонда, было заснято приблизительно 1,5 миллионов страниц газет. Благодаря этой программе, в читальном зале периодических изданий 23% прочитанных документов предоставлены читателям уже в форме микрофильма. Объем перевода документов из отдельных собраний библиотеки на микрофильм составил 250 тыс. кадров.

В целях пополнения фонда отечественных библиотек за плату у нас было изготовлено около 700 тыс. кадров микрофильмов.

Как эксперимент вышло в свет первое издание на микрофише библиотеки.

Узкие возможности репрографических служб позволяли удовлетворить читательские запросы лишь некоторым опозданием, а для постоянного выпуска собственных изданий библиотеки в деле размножения нам надо было прибегнуть к внешней помощи.

Межбиблиотечные (центральные) службы

Из полученных почти 1,2 миллионов обязательных экземпляров больше чем 1 миллион подлежал распределению среди других компетентных по профилю библиотек страны.

Проверку поступления обязательных экземпляров в будущем бы собираемся проводить на новой основе. Проверка столичных типографий является задачей и в дальнейшем национальной библиотеки, а в работу проверки других типографий мы хотели бы включить областные библиотеки — центральные библиотеки местных административных единиц.

В результате деятельности Бюро ISBN и ISSN в 1980 году число выпущенных книг, снабженных номером ISBN: 7 491, а число периодических изданий, снабженных номером ISSN: 518. 94,2% книг профессиональных издательств было выпущено с отметкой номера ISBN.

В Центральном каталоге иностранных книг на основе заявок, сделанных 135 отечественными библиотеками было зарегистрировано 185 тыс. новых данных. Число информации, проведенных отделом, равно 19 тыс. Вышло в свет очередное издание „Иностранные справочники по общественным наукам“ (Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek), которое информирует о местонахождении справочников в венгерских библиотеках.

В Центральном каталоге зарубежных периодических изданий было зарегистрировано

76 тыс. новых поступлений, а число информации: 13 тыс. Работы ретроспективного справочника (Зарубежные журналы, сохраненные в венгерских библиотеках с XV11. в. — 1970 г.) продолжают с изданием препринтов, изданных с целью контроля фондов в других библиотеках.

Центральная служба регистрации венгерских библиотек получила от библиотек заполненные ими опросные листы. Их обработка в большинстве случаев завершилось, кроме того служба регистрации с точки зрения основных данных уже готова к оказанию услуг.

В Отдел межбиблиотечного абонементов поступило 20 тыс. отечественных запросов, из них 11 тыс. нам надо было после проверки в центральных каталогах переслать в качестве запроса за границу. Из 1 400 запросов, поступивших из-за границы, положительный ответ дали на 81,4%. Мы продолжаем наши связи по библиотечному абонементу с 519 библиотеками из 40 стран.

В результате переговоров всевенгерской консультативной комиссии по межбиблиотечному абонементу, а также направляющей и инструкционной работы нашей библиотеки повысилась роль региональных и сетевых центров.

В рамках международной службы обмена в течение этого года число книг, направленных за границу составило почти 31 тыс., а число журналов — 4 300. Число полученных из-за границы книг составило 18 200 и число периодических изданий — 2 200, часть которых была распределена среди остальных библиотек по профилю. В целях уточнения профиля обмена мы вели переговоры с многочисленными отечественными библиотеками. Одним из первых результатов этих переговоров является то, что с 1981 г. мы передадим партнеров по обмену официальными изданиями сходной по профилю комплектования Парламентской библиотеке.

Центр лишних экземпляров распределил 27 тыс. книг, из них 23 тыс. книг передано отечественным библиотекам. Число полученных лишних томов составило 21 тыс. Кроме этого национальная библиотека играла важную роль в составлении списков лишних книг в фондах других библиотек и их перераспределении.

Число книг, отложенных для строящейся сейчас депозитарной библиотеки: 11 500.

Научно-исследовательская деятельность. Внедрение вычислительной техники

Научную работу, связанную с фондами характеризуют две основных черты: теоретическое обоснование построения и раскрытия национального собрания и современного уровня работы библиотеки в новом здании в Будапештской крепости. В связи с этим мы особенно подчеркиваем деятельность, связанную с осуществлением программы хунгарика, которая в первую очередь реализуется в библиографических изданиях, и теоретическую деятельность, связанную со стандартизацией и подготовкой инструкций, а также со совершенствованием библиотечной работы. Это последнее связано с дальнейшим развитием системы Венгерской национальной библиографии (разработка интегральной обработки книг внутри библиотеки, эксплуатация совокупности данных Венгерской национальной библиографии на магнитной ленте, решение центрального снабжения библиотек каталожными карточками и т.д.). Продвигнуты работы по подготовке с помощью ЭВМ текущего списка местонахождения зарубежных периодических изданий в венгерских библиотеках. Важнейшим результатом этого года считается, что впервые мы послали экспериментальную магнитную ленту об отечественных периодических изданиях в Международный центр ISDS, а также в Московский региональный центр. В отношении перспективного развития значительным следует считать закупку „интеллектуального“ терминала TS 51 в 1980 г.

В отношении исследовательских работ исторического характера нам надо выделить то обстоятельство, что в конце года была сдана в типографию рукопись научной работы Ене Берласа, („История Государственной библиотеки им. Сечени с 1802 по 1867 г.“), отражающая первый этап ее развития. (Выдет в свет в 1981 г.)

Международные связи

Участие в работе международных информационных систем

В рамках сотрудничества социалистических стран мы имели тесные рабочие связи с национальными библиотеками. Информационно-координационные задачи рабочей комиссии экспертов по построению фонда, выполнены нашей библиотекой под руководством Эндрене Ференци в период между совещаниями экспертов в 1979—1980 гг.

Мы активно принимали участие и в работе совещаний рабочей комиссии, связанной с комплектованием обязательных экземпляров.

В конференции экспертов по центральным каталогам и межбиблиотечному абонементу (в Берлине) Аранка Рац и Имрене Кондор выступили с докладом. В рамках совместной научной работы в 1980 году вышел в свет реферат заместителя главного директора Золтана Хаваши под заглавием „Особенности национальной библиотеки в социалистическом обществе“ в сборнике „Библиотекведение и библиография за рубежом“, составленного Государственной библиотекой им. Ленина в Москве. В Лейпциге, на совещании реставраторов национальных библиотек Беатрикс Каштали была докладчицей.

В дальнейшем мы тоже принимали участие в работе Международной системы научной и технической информации (МСНТИ) социалистических стран. Мы особенно активно принимали участие в обработке третьего этапа Автоматизированной системы регистрации периодических изданий (АСРПИ) и в работах по стандартизации при сотрудничестве Золтане Сильваши, Петерне Фюгеди, Елене Суч и Петера Зонневенда.

Мы можем отчитываться о развитии наших связей с ИНТЕРИНФОРМКУЛЬТУРОЙ, являющейся информационной системой по культуре и искусству стран-членов СЭВ. В этом году мы заключили двустороннее соглашение о взаимном сообщении данных с Информационным центром по культуре и искусству Государственной библиотеки им. Ленина. Мы сделали доклад на конференции Культурного банка данных Европы. (Будапешт, 1980 г.)

Золтане Сильваши активно участвовала в теоретической т. е. организационно-управляющей работе системы ISDS в Париже, в качестве вице-президента Совета Директоров ISDS и потом с апреля 1980 г. в качестве избранного президента.

В этом году мы не могли принять участие в годовой конференции ИФЛА. Мы поддерживали отношения с отдельными секциями ИФЛА на уровне переписки и поставки данных. Мы участвовали в конференции ISO, а наши отношения с AIBM ограничены работой RISM. Мы имели связи с системами IASA, IADA и SIBMAS на уровне ознакомления. Наши эксперты по библиографии принимали участие в семинаре ЮНЕСКО, где Марта Шипош изложила автоматизированную систему Венгерской национальной библиографии. Продолжилось наше участие в работе программы „Library of Congress Shared Cataloguing“.

Мы можем отчитываться об отраднo оживляющихся австро-венгерских научных связях. Наши сотрудники (Золтан Фалленбюхел, Иштван Фрид, Палне Пагаи) приняли участие и сделали доклады на историковедческой сессии, проведенной в Австрии по случаю 200-летия со дня смерти императрицы Марии Терезии; участвовали (Андраш Визкемети) в работе Австро-венгерской литературной смешанной комиссии, выступили с докладом (Гедеон Борша) на пленарном заседании Ассоциации австрийских библиотечкарей.

В соответствии с возросшими задачами по реставрации, нашим специалистам была предоставлена возможность расширить международный кругозор и накопить опыт по реставрированию и консервации. Участие сотрудников библиотеки (Беатрикс Каштали) в уже упомянутом семинаре по реставрации книг и бумаги в Лейпциге и Международной конференции IPC (Institut of Paper Conservation) в Кэмбридже, а также две научные командировки в Италию (Беатрикс Каштали, Ильдикo Козоча) обогатили наших специалистов полезным опытом.

Выдающимся событием 1980 года было будапештское совещание, устроенное Всемирным союзом венгров совместно с Ассоциацией венгерских библиотечкарей для группы венгерских библиотечкарей, живущих за границей (совещание проводилось с 11 по 15 августа). 38 библиотечкарей-венгров (или библиотечкарей венгерского происхождения), прибывшие на совещание из одиннадцати стран (США 16; Англия 4; Австрия, Дания и ФРГ по 3; Франция, Швеция, Канада по 2; Норвегия, Аргентина, Австралия по 1) получили информацию о состоянии библиотечного дела в Венгрии, о зарубежных венгерских библиотечных собраниях, о возможностях сотрудничества, обращая особое внимание на программу венгерской национальной библиотеки по сбору хунгарики. Отечественные библиотечкари имели возможность прослушать 24 доклада их коллег, живущих за границей.

Наши связи с социалистическими странами проходили в рамках межгосударственных рабочих планов и соглашений, заключенных с учреждениями. Впервые были налажены непосредственные связи и проведен обмен специалистами с Центральной библиотекой УССР в Киеве. Было подписано соглашение о взаимном сотрудничестве с Государственной научной библиотекой в Кошице (Štátna Vedecká Knížnica). По этому случаю в этом году нами была принята делегация специалистов кошицкой библиотеки.

В 1980 году 54 сотрудника нашей библиотеки посетило социалистические страны.

Нами в свою очередь было принято из социалистических стран 26 человек в общей сумме 229 дней; таким образом, в среднем каждый из гостей провел у нас 8,8 дней.

В капиталистических странах побывало 29 наших сотрудников, 9 из них приняли участие в работе различных совещаний, конференций. 13 сотрудников имело возможность получить более продолжительные командировки в капиталистические страны. Из них выделяется шестимесячная командировка на основе стипендии для изучения внедрения ЭВМ. Впервые в этом году были официально налажены связи на уровне руководителей с парижской Национальной библиотекой.

THE ACTIVITY OF THE NATIONAL SZÉCHÉNYI LIBRARY IN 1980

Acquisition

In the year 1980 the holdings of our library have been increased by 24,234 volumes of books, 5,809 volumes of periodicals, 14,446 manuscripts and 72,026 other documents, i.e. altogether 116,515 library units. In accordance with our function as a national library we were continually making efforts to augment and complete our collection of national literature published in the country in Hungarian as well as in foreign languages together with other Hungarian or Hungary-related publications issued abroad, i.e. the so-called Hungarica literature. Besides, we purchased foreign literature, especially reference- and handbooks in certain fields of humanities (mainly linguistics, literary science and history) in accordance with our traditional profile.

The rate of acquisition in legal deposit copies has displayed a slightly diminishing tendency as a result of the stricter selection regulations. In the international exchange of publications with capitalist countries the growing economic difficulties have caused a little decline.

Processing and Cataloguing

Processing of books and periodicals has kept up with current acquisitions. Recataloguing of the periodicals' collection which began in 1976/77 has continued with considerable energy. Among the activities aiming at reconstructing the catalogues, which have recently begun, the reconstruction of the readers' alphabetical catalogue has been finished. At the same time we succeeded in accelerating the reconstruction of the decimal catalogue.

The processing of the special collections has been focused partly on current acquisitions and partly on the preparations of catalogue publications, e.g. the 16th century (so-called "antiqua") catalogue, the catalogue of Latin codices, etc. Several other special collections like the Music Section and the Theatre History Section have continued the activities reaching outside their own field, or the analytical processing and bibliographical registration of their holdings.

Bibliographical activity

In the frame of the Hungarian National Bibliography system the current bibliographies of books and music and the repertory of Hungarian periodicals have been regularly published. Current maps were registered in an appendix to the bibliography of books twice a year. The issues of the Hungarian National Bibliography, computerized since 1978, are photo composed from 1980: no. 18 onwards, so they meet with international requirements. From 1978 the number of the records in the database of the Hungarian National Bibliography amounts to 70,000.

This year the 1977 issue of the cumulative edition of current periodicals was

published. (New periodicals are continuously reported in Hungarian National Bibliography, Bibliography of Books.)

The missing issues of *Magyar Könyvészet (Hungarian Bibliography)* for the years 1974 and 1976 were published in 1980.

The number of the entries processed in the quarterly issues of the two current bibliographies of patriotica literature (*Hungarica Literary Review*, *Foreign Hungarian Language Publications*) has been increased by almost 30 per cent.

The first volume of the great retrospective bibliography entitled *Magyar Könyvészet 1921-1944 (Hungarian Bibliography 1921-1944)* covering the entire domestic book publishing between the World Wars was published in the course of 1980. It is volume 7 of the planned 10 volume series and comprises Hungarian literature (literary science and belletristic works). The bibliography gives information about 25,000 publications on 647 pages. The works on another cyclic bibliography *Magyar Könyvészet 1961-1975* have been accelerated and the first volume will be ready for the press in 1981.

Volume 2 of *Régi Magyarországi Nyomtatványok 1601-1635 (Early Hungarian Printings 1601-1635)* is now under press, and editing of the subsequent periods will be continuous. Further research in 18th century Hungarian printings has been undertaken in foreign collections. So far we have registered approximately 125,000 copies at home and abroad. Further data have been added to the bibliographical registration of Hungarian authors and their works written and published before 1801.

As a result of our special bibliographical activity the first two volumes of *A Magyar Irodalom és Irodalomtudomány Bibliográfiája (Bibliography of Hungarian Literature and Literary Science)*, viz. the 1976 and the 1977 issues have appeared.

The processing activities concerning the manuscripts held in Hungarian ecclesiastical collections have also reached an important phase: this year the first volume of the series has appeared containing the descriptions of the manuscripts originating before 1850 held in the General Diocesan Library of the Reformed Church in Debrecen.

We have also taken part in the international bibliographical enterprises and information systems (RISM, ISDS, ASRPI, IBHB) which we regularly furnish with Hungarian data.

Readers' and Information Service

The library has been attended by approximately 10,000 registered readers in 58,000 cases and about half a million units have been used for reference. (The comparatively large number of the units derives from the peculiarities of the collections of the Poster and Small Print Section and the Manuscript Section where each small print or letter is taken as a library unit.)

The number of our readers diminishes year after year. The access to the material deposited in distant places is difficult and takes a long time, thus discouraging some of our readers. On the other hand, the library itself strives not to expose its holdings to damage by transportation and wishes to reduce the circle of the readers to research workers. Almost 60 per cent of our library's holdings can be delivered only on order in advance for the second or the third day. These unfavourable circumstances can only be remedied in the new building of the library, after its moving to Buda Castle.

On account of the limited possibilities of reading proper, an increased emphasis is put on the reference services. We provide oral as well as written information to readers at home and abroad.

Our considerably bad situation cannot make it possible to organize representative exhibitions but in a number of cases we have lent exhibits to expositions arranged by other institutions. Some valuable items of our collections have been exhibited abroad several times.

Besides the readers, our library was visited by 900 tourists of whom almost 50 per cent came from foreign countries.

The two monument libraries sponsored by our library were called upon by 75,000 visitors (one is in Zirc, the library of the former Cistercian Abbey, the other is in Gyöngyös, that of the former Franciscan Monastery).

Storing, Preservation of Books and Reprography

Storing difficulties are not caused primarily by the shortage of storing place but by the fact that the holdings are placed in several distant deposits. As compared to the previous years this year we had to transport an even greater number of books, i.e. 88,000 volumes, thus exposing them to damage.

We have made considerable efforts for the preservation of the holdings: we succeeded in increasing the number of the bound volumes higher than ever. Repare and instauration have continued in the given framework because the capacity of the workshops cannot be developed mainly because of lacking space. Unfortunately, the present pace of work is not enough for the amount of the material which needs repairing and restoring.

In the frame of the protective microfilm program, about 1.5 million periodical pages have been photographed. Thanks to this program, 23 per cent of the periodicals can be used by the readers on microfilm. Approximately 250,000 frames have been made of the documents preserved in special collections.

We have made almost 700,000 frames as a charged service on the request of Hungarian libraries for filling gaps in their collections.

On account of the narrow cross section of our reprographic services, fulfilment of requests takes a certain time, and the continuous appearance of the library's publications sometimes requires outer reprographic capacities.

Interlibrary (Central) Services

Out of the legal deposit copies amounting to almost 1.2 million we have distributed more than 1 million to libraries with different profiles.

We wish to alter the control of legal deposit copies in the future. Control of the printing shops in Budapest would be the task of the National Library, whereas those in the country would be controlled by the municipal libraries of the given areas.

In the year 1980 the ISBN and ISSN Office issued 7,491 ISBN and 518 ISSN numbers. 94.2 per cent of the books published by professional publishing houses have appeared with an imprinted ISBN number.

185,000 new data reported from 135 Hungarian libraries have been registered in the Union Catalogue of Foreign Books. The number of the given information was 19,500. There continuously appears the location index *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek (Social Science Handbooks from Abroad)* which registers new acquisitions in Hungarian libraries.

The Union Catalogue of Foreign Periodicals has registered 76,000 new data and gave information in 13,000 cases. The editing of the retrospective location index of foreign periodicals available in Hungarian libraries was continued by publishing preprints for circulation.

The Central Registration of Hungarian Libraries has continuously received back the questionnaires they had sent to the respective libraries. Their processing has largely been finished and concerning fundamental data they can already provide information.

Of the 20,000 requests that arrived at our Interlibrary Loan Service from other Hungarian libraries 11,000 had to be forwarded abroad after verification. 81.4 per cent of the 1,400 requests received from abroad have been positively fulfilled. We have interlibrary lending connections with 519 libraries of 40 countries.

As a result of the meetings of the Consultative Committee for Interlibrary Lending and owing to our library's directing and instructing activities, the role of the regional and network centres increases.

Our International Exchange Service has sent approximately 31,000 books and 4,300 periodicals abroad. In the frame of exchange relations we received 18,200 books and 2,200 periodicals a part of which has been distributed to other Hungarian libraries according to their fields of acquisition. For the sake of clarifying the exchange profiles we held several discussions with other Hungarian libraries. One of the first results was that those partners with whom our exchange relation is restricted to supplying official publications only were transferred to the Parliament Library.

The Centre for Duplicates and Surplus Copies has distributed 27,000 volumes

of which 23,000 has been sent to Hungarian libraries. The number of the duplicates received was 21,000. Besides, without receiving the books proper, re-distribution of the duplicates has been promoted by circulating the lists of duplicates only.

11,500 volumes have been preserved for the storage library whose construction is now under way.

Research and Developing Activities. Automation

With respect to the holdings the research and developing activities aimed, first of all, at the elaboration of the principles of acquisition and processing of the national collection on the one hand, and of the operational processes needed to meet modern requirements in the library's new building on the other. Mention must be made here of our Hungarica program realized primarily in bibliographical publications, of the theoretical work concerning standardization and regulation, and of the modernization of the operational processes in order to eliminate parallelisms. This latter is in close connection with the widening of the Hungarian National Bibliography system (e.g., integrated processing inside the library, utilization of the database of the Hungarian National Bibliography on magnetic tape, central cataloguing and card supply, CIP, etc.). Computerization of the current location index of foreign periodicals has been continued. The important achievement of the year was that we have sent an experimental magnetic tape about Hungarian periodicals to the international centre of ISDS and to its regional centre in Moscow for the first time. We succeeded in purchasing a terminal TS 51 which will be influential on future activities.

In the field of historical studies we have to mention the fact that we have sent to press a scholarly monograph on the first period of our library between 1802 and 1867 written by Jenő Berlász. (To be published in 1981.)

International relations

Participation in International Information Systems

In the frame of our cooperation with socialist countries we have been in close contact with the national libraries. The information and coordination of the committee of experts of acquisition have been carried out by our library in the period of 1979-1980 between the two conferences, with Mrs. Lidia Ferenczy as head. We have taken part in the two meetings of the committee of the acquisition of legal deposit copies. In the Berlin conference of the experts of union catalogues and interlibrary lending Mrs. Éva Kondor and Mrs. Aranka N. Rácz have read papers. In the frame of our scientific cooperation a study by Deputy Director General Zoltán Havasi entitled "The Peculiarities of the National Library in Socialist Society" has been published in the Moscow series "Librarianship and Bibliography Abroad" in 1980. In the Leipzig meeting of restorers in national libraries Miss Beatrix Kastaly has delivered a lecture.

This year, too, we have participated in the activities of the International Scientific and Technical Information System. We have been particularly active in the IKARR-3 system and in standardizing. Mrs. Judit Szilvássy, Mrs. Jolán Fügedi, Mrs. Erzsébet Szűcs and Mr. Péter Sonnevend have taken part in them as experts.

Our cooperation with Interinformkultura grew stronger. This year a bilateral agreement has been concluded with the Information Centre of Art and Culture of the Lenin Library about mutual data exchange. We have delivered a lecture in the Budapest conference of the European Cultural Data Bank in 1980.

In the theoretical and organizing work of the ISDS system Mrs. Judit Szilvássy acted as Vice President of the ISDS Board of Directors, and effective of April 1980 she was appointed President of the Board.

This year we could not attend the annual IFLA conference. We have communicated with certain sections of the IFLA on the level of correspondence and data exchange. We have taken part in the conference of ISO, whereas our relations with AIBM have been reduced to RISM work. We have connections with IASA, IADA and SIBMAS. Our bibliographical experts have taken part in the UNESCO seminar on

automation where Ms. Mária Sipos has lectured on the hard-ware aspect of the Hungarian National Bibliography system. We have continued participation in the Shared Cataloguing Program of the Library of Congress.

There is a welcome change in the Austro-Hungarian scientific relations. Our colleagues have delivered lectures in Austria in the scientific session held to commemorate the bicentennial anniversary of the death of Queen and Empress Maria Theresia (Mr. Zoltán Fallenbüchl, Mr. István Fried, Mrs. Klára Patay), have taken part in the Austro-Hungarian Joint Committee of Literary Science (Mr. András Vízkelety), and delivered lectures in the annual meeting of the Austrian Library Association (Mr. Gedeon Borsa).

Our growing restoring tasks made it necessary for our experts on restoration to gain experiences abroad. Our afore-mentioned participation in the Leipzig seminar on book and paper conservation and in the Cambridge conference of the Institute of Paper Conservation (IPC) (Miss Beatrix Kastaly), moreover two study tours in Spain (Miss Beatrix Kastaly, Mrs. Ildikó Kozocsa) granted useful results.

It was an outstanding event of the year 1980 that the World Federation of Hungarians and the Hungarian Library Association organized a meeting in Budapest for a group of Hungarian librarians living abroad on August 11-15. 38 librarians of Hungarian origin from 11 countries (USA 16, Great Britain 4, Austria 3, Denmark 3, Germany 3) were informed about the present state of the library network in Hungary and about Hungarian collections abroad, about possibilities for cooperation with special regard to the Hungarica program of the National Library. We have attended 24 lectures by our colleagues living abroad.

Our further relations with socialist countries have been going on according to our interstate and interinstitutional agreements. There occurred, for the first time, a direct exchange of scientific personell between our library and the State Library of the Ukrainian SSR. We have signed a treaty of cooperation with the State Scientific Library of Kosice, CSSR, and we received the representatives of that Slovak library.

In 1980 54 of our colleagues have visited socialist countries, whereas 26 librarians have arrived for 229 days from there, thus spending 8.8 days per capita as guests of our library.

29 of our colleagues went to capitalist countries, 9 of the have attended scientific meetings. 13 colleagues received foreign scholarship to capitalist countries of which a 6 month scholarship to the USA for studying computation in libraries was of particular importance. This year official contact has been established on direction level with the Bibliothèque Nationale in Paris for the first time.